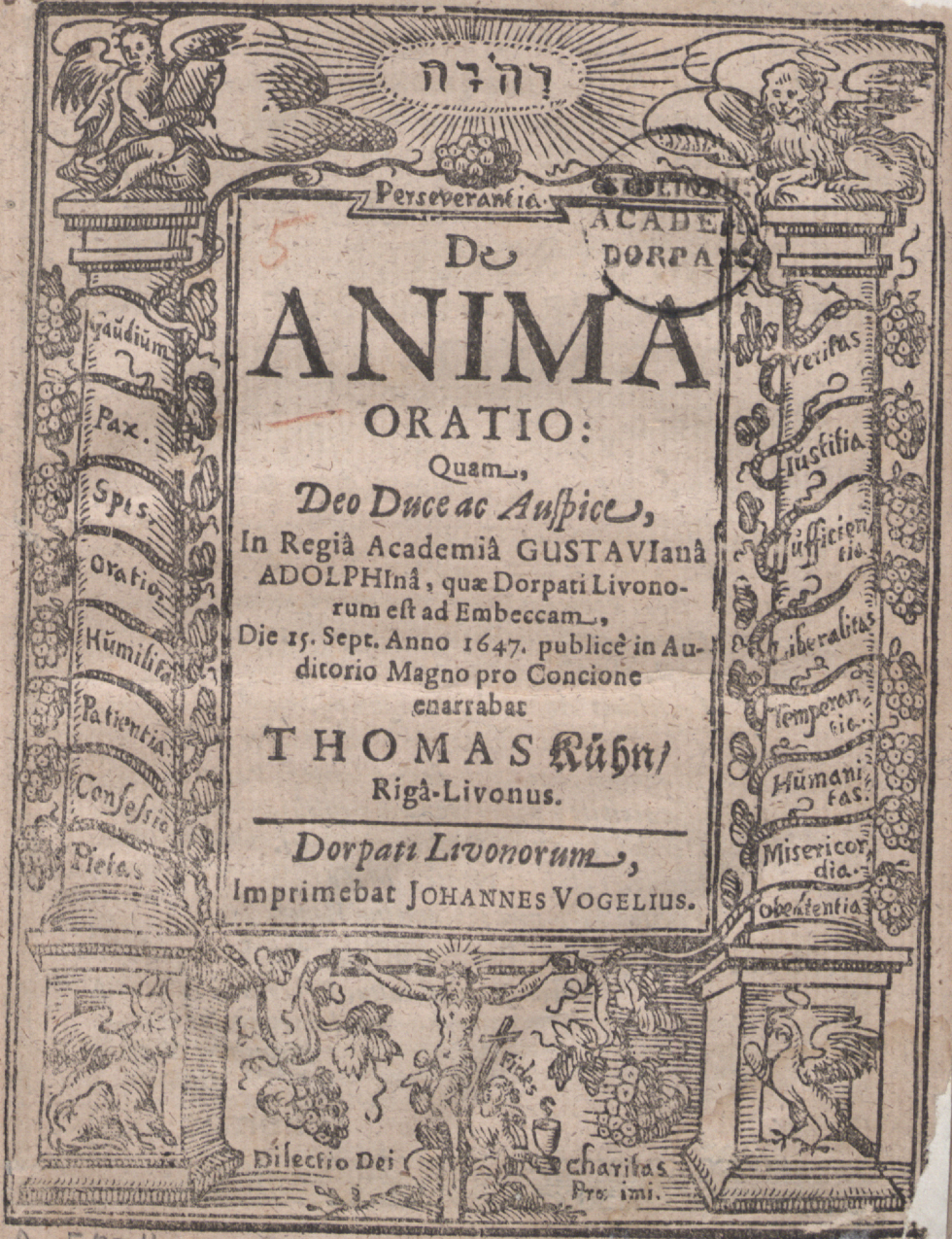

קדוש

Perseverantia

ACADE
DORPA

De

ANIMA

ORATIO:

Quam,

Deo Duce ac Auspice,

In Regiâ Academiâ GUSTAVIANâ
ADOLPHINâ, quæ Dorpati Livono-
rum est ad Embeccam,

Die 15. Sept. Anno 1647. publicè in Au-
ditorio Magno pro Concione
enarrabat

THOMAS RÜHN/

Rigâ-Livonus.

Dorpati Livonorum,

Imprimebat JOHANNES VOGELIUS.

gaudium

Pax.

Spis.

Oratio

Humilitas

Patientia

Confessio

Pietas

Veritas

Iustitia

Insufficiencia

Liberalitas

Temperantia

Humanitas

Misericordia

Obsequentia

Dilectio Dei

Fides

Charitas
Pro. imi.

VIRIS

Magnificis, Nobilissimis, maxime Strenuis, Amplif-

simis, Consultissimis, & Prudentissimis,

DN. BURGRAVIO REGIO,

DNN. CONSULIBUS,

DN. SYNDICO,

DNN. PRÆTORIBUS,

DNN. SENATORIBUS,

Omnibus & Singulis in Inclytâ Rigenſium

Repub. Patribus inclytis;

Salutem & Prosperitatem p. p.

Magnifici sancto Patriæ molimine Patres,
Urbis Delicium, jugis & Orbis Honos:

Dante Deo, Vobis dat Plebs, & Curia laudem,

Quod sit consilium Pacis amœna quies;

Viq̃ potest, pleno Vos deveneratur honore,

Contestans Animi debita signa pij.

Ipse quoq̃ ut demissa Anima pia nomina testet;

Magnifici, hac vobis dedico scripta, Patres.

Submissa accipite ô nostri conamina cultus,

Hac devoti Animi candida signa mei.

Sic Mecænates, felices vivite; Musis

Vivite: Perpetuus continuetur Honor.

Dnn. Mecænatibus, Promotoribus, atq; Evergetis suis

Submissi animi cultu, Reverentiâ & Studio

unice devenerandis

Reverenter & officiosè

Dat, D. D.

Thomas Kühn.

6. 14059

Qui Animas amat,

Nobiscum DOMINUS.

*Ere scripsit, qui scripsit; O Homo! quid miraris Syderum altitudinem,
& Maris profunditatem? Animi tui abyssum intra, & mirare si potes.*

Præcitem rapidi cursum mixamur Olympi;

Et grave miramur molis euntis opus.

Et merito. Quis enim, Majestas quanta, Potestas

Quanta sit æterni non legit indè DEI?

Si tamen ingentem Humanæ scrutemur abyssum.

Mentis; mirari quis magè noller opus?

Lucet & hic certis Divina Potentia causis

Quanta sit, & Bonitas quanta sit alma DEI.

Orbis ad exemplum componimur: indè renascens

In nobis superi fulget Imago DEI.

Difficile scitu est, quomodo immortalis substantia, visibili & mortali copuletur, veluti Anima Corpori. Verum cum in Creationis Historia legamus, quod Deus Homini inspiravit Spiraculum Vitæ: quodq̃ Verbo Domini facta sunt omnia, quæ facta sunt: Non ultrò ratiocinandum esse existimamus, quomodo jungantur Anima & Corpus; nisi quia DEI Verbo, & ejus insufflatione ac jussu id factum est primum; ut & postea; Benedictio crescendi & se multiplicandi, facta est toti Homini, non tantum Corpori. Sicut enim in corporeis absurdum non est, ut unum ab altero in altum producat & incendatur; sicut lychnus à lychno; sic nec impossibile erit in incorporeis. Namq̃ & Anima sui est multiplicativa & promotiva secundum Benedictionem Divinam. Id tamen notandum; quod Corpus Humanum generatur à corpore non immediatè, sed mediatè, ex semine interbeniente: Anima verò ab Animâ est; non ex Animâ, tanquam Materia ex quâ; & id quidem immediatè: Dn. Meisner, l. part. sob. Ph. 3. c. 6. q. 1. Sic scriptum est Gen. 49. Egresse sunt Animæ sexaginta sex de femore Jacob.

Inest autem Anima Corpori per unionem; quæ vocatur *παραχώρησις ἀδιάσπαστος*, Circuminceſſio sine dimensione, mutua immanencia: & dicente Cosmanno, in Homine dicitur, Unio Hypostatica. Sic causa unionis, DEO benedicente, sunt ipsa Principia, Materia scilicet & Forma. Siquidem Materia Formam appetit, ut sui perfectionem; & quando accesserit, arripit; & cum eâ unitur, nullam aliam ob causam, quàm quod ejus sit potentia. Sic Actus in Potentiam immediatè immergitur, & illius Naturam intime perficit.

Unionem illam Corporis & Animæ, sequitur Communicatio Idiomatum; quæ in tribus consistit. Est enim Communicatio Propriorum, 1. in communi propriorum possessione; quandoquidem Subjectum unitum possidet alterius uniti Propria. Est 2. in Propriorum communi usurpatione; cum enim alterum subjectum, alterius uniti sub-

jecti Propria possideat, is etiam uti potest. Est 3. in comuni denominatione. Siquidem cum Subiectum unitum, alterius uniti Propria possideat, isdemq; utatur; exinde recte denominatur. Interim vero Subiecto Communicanti tribuitur Proprium, primario, per ἑαυτὸν, & per se: Accipienti vero tribuitur Proprium, secundario, per κοινωνίαν, & per aliud. Sic Vita animi primi, Anima Propria est, quæ tamen Corpori communicatur; quia dicitur Corpus Vivens.

Et ita quidem se habet Subiectum Propriorum quoad ἑαυτὸν & κοινωνίαν. Subiectum vero ἐπεργεῖας, sive operationis, est totum compositum; suppositum, sive Persona. Operationes enim non sunt solius vel Animæ, vel Corporis; sed totius Compositi.

Vis Vegetans nobis, vegeti vis vivida Sensûs,

Vis Rationalis Mentis & Ingenij.

Corporis est, Animæ quod erat; quod Corporis huius

Antè erat, hoc Animæ est. Quid magis Artis erit?

Quodq; erat antè Animæ, est Animæ; quod Corporis ipsum.

Antè erat, est Proprium Corporis. Artis opus.

Hoc scrutemur: & hinc miremur nobile CHRISTI

Nos conservantis nosq; regentis opus.

Interim tamen Rex Alphonsus, pulcrè dixit; Magnum argumentum immortalitatis sibi videri; quod Corpora in hac vitâ decrescere, ac per omnia membra suos quasi fines & terminos habere perspiceret; Animos vero quanto magis ad annos accedere cognosceret; tanto sepius magis Intelligentiâ, Sapientiâ & Virtute proficere intelligeret.

Quæ omnia & singula, ut Omnes & Singuli, qui se nosse desiderant, unice admirantur: Ita est Pietate, Doctrinâ & Humanitate Ornatiss. Dn. THOMAS Rübn/ Rigâ Lit. v. Ph. & SS. Theol. Stud. qui doctè & methodice à se conscriptâ Oratione, hodie hora 9. mat. rem tam præclaram publice in Auditorio Magno pro Concione nobis eloquetur.

Magnificum Dn. Rectorem; Generosos; Admodum Rev. Nobiliss. Consultiiss. Experientiss. & Clariss. Dn. Patres Academia, reverenter:

Nobilitate Generis, Doctrinâ & Humanitate Ornatiss. Dn. Studiosos, amice invitatos ac rogatos volumus, ut dicto tempore adesse baud graventur. Intelligent, quod sursum vocent animum initia sua. Cælum repetunt, quia Cælitus orta. Proinde quemadmodum qui in alieno habitant, multis aguntur incommodis, semperq; de aliquâ parte Domicilij queruntur: Ita Animus, nunc de Capite, nunc de Pedibus, nunc de Stomacho, nunc aliud de alio queritur, significans, non in suo se esse domicilio; sed unde emigrationem propediem meditabitur. P. P. Dorpati, die 15. Septemb. Anno 1647.

V. M. G. R. & C.

officiose;

V. P. & H.

amicè colens

LAURENTIUS LUDENIUS, Ph. & J. U. D.

Poët. Coron. Profess. Juris, Oratoris

& Poëseos.

De ANIMA Oratio.

Agnosce Dn. RECTOR; Generosi; Admodum Rev. Nobiliss. Consultiss. Experientiss. Clariss. & Excellentiss. Dn. Patres Academia, Mecæneses devenerandi; Vi & Hospites omnium Ordinum Honoratiss.

Tuq; Nobilissima, Doctrinâ & Humanitate Florentissima Studiosorum Corona:

Quod magni ponderis res sit Animæ cognitio; ipsa loquitur quotidiana experientia.

Etenim quæ de Animâ est Doctrina, prodest ad notitiam sui ipsius; ducit nos in veritatem, quæ omnium origo bonorum, quæq; contra fictas hominum insidias ipsam se semper defendit.

Tam salutaris hæc est in pervestigandis rerum naturalium causis, scientiæ; ut ei dediti, omnem industriam, omnem operam, & omne studium conferant in cognoscendis fontibus & præceptis Ethicis de fine hominis, deq; causis Virtutum enarrandis; nec non in totius Naturæ mysteriis pervestigandis.

Nec est, cui sit incognitum; quod omnia cogitata, dicta, factaq; hominis, originem suam trahunt ab Animâ.

Taceo, quod Anima rerum animatarum, altera est pars essentialis; cum consent Corpore & Animâ.

Non verò aliquem vestrum tenebit admiratio, quod meæ Orationis verba, ita texere incipio.

A 3

Cum

Propositio
exordij.

Rationes i.

2.

3.

4.

Transitio.

Narratio nis
Antecedens

1.

Cum enim antiquorum Philosophorum recorder, quod in diversas iverint sententias, innotescit; dum eorum aliqui ad motum respexerunt; & cum existimarent, nihil movere posse aliud, nisi ipsum quoque moveretur: Animam autem aliunde non moveri, sibi persuasum haberent, dixerunt; Animam esse substantiam, se ipsam moventem. Et cum ignis vim movendi maximam habeat; Democritus & Leucippus, Animam dixerunt esse fervidum corpus, igneis atomis constans.

2.

Alij ad cognitionem & perceptionem rerum atque sensum respexerunt; & cum arbitrarentur, simile non nisi a simili cognosci & percipi; Animam ex iisdem, quibus res, quas sentit & cognoscit, principiis constare, arbitrati sunt.

3.

Alij, cum considerassent, quod Anima per totum diffundatur corpus; Animam esse minutissimum quoddam corpus, quod subito se possit ab una in aliam promovere partem, proposuerunt.

Medium.

Nos vero immortales DOMINO DEO NOSTRO gratias agimus, quod nostro hoc seculo, quæ de Anima est cognitio, à Viris rerum Physicarum scientiâ claris, pulchre sit illustrata.

Consequens.

Quæ doctrina ut omne per ævum plenius inclarescat, & ad omnem posteritatem transmittatur, dum vovemus;

Propositio.

De Animâ insimul pauca, cognitu non ingrata, jam proferemus.

Relitio.

A vobis, A. I. summoperè contendo, ut, quando in vestra benignitate omne mihi perfugium situm est; vestro favore meum hunc conatum sublevetis; attentione vestra excitetis; quo mea oratio, his veluti secundis subvecta ventis, quem voti sibi proposuit terminum, facilius consequatur.

Potum.

Deum ter Opt. Max. qui homini in primâ creatione inspiravit vitæ spiraculum, devotè invoco, ut nostro huic aspires cœpto; illudque ad optatâ felicitatis portum deducat.

Expositio;
ejusq. Arg. 1.

Quibus ita præmissis; quæ de Animâ est cognitio, ne sit difficilior; multiplicem vocis usum ante omnia præcognoscemus.

Sic

Sic nemini vestrum poterit esse incognitum; quod Anima sæpius accipiat pro oris anhelitu.

Prout Comicus ille; Ad fores, inquit; suspensò gradu, placidè ire perrexì; accessi, astiti, animam compressi.

Est & Plautus, qui in Asinaria; Dic, inquit; amabo, an foetet anima uxoris tuæ?

Accipitur quandoque Anima pro aëre, quem inspiramus & respiramus.

Prout pulchrè dixit, qui dixit; Anima, quæ in pulmones ducitur, calefcit ab ipso spiritu.

Poëtæ nos docent, quod Anima non rarò ponatur pro vento.

Sic dixit Poëta; Animæ impellunt lintea.

Usurpatur nonnunquam Anima pro re charâ.

Sic scribit Horatius 1. Car. 3.

Navis; qua tibi creditum

Debes Vergilium; finibus Atticis

Reddas incolumem, precor,

Et serves anima dimidium mee.

Non dixero jam, quod proverbiali sermone dicamus; Animam debet; quasi diceremus; immodico ille ære alieno premitur.

Scitis, quod Anima pro vitâ sæpius ponatur.

Ut cum ille non sine dolore; At nobis est, inquit; domi inopia; foris æs alienum, mala res, spes multò asperior: denique quid reliqui habemus, præter miseram animam?

Accipitur Physicè Anima, pro entelechia, à quâ corpus animatur.

Sic Juvenalis inquit;

Inunc, & ventis Animam committe, dolato

Confusus ligno, digitis à morte remotus

Quattuor aut septem, si sit latissima teda.

Sic cum multipliciter vox Animæ accipiat; nos in præsentì hoc exercitio, Animam acceperimus pro viventium.

Quot modis
accipiat
Acceptio 1.
Ratio 1.

2.

Accept. 2.

Ratio.

Accept. 3.

Ratio.

Accept. 4.

Ratio.

Accept. 5.

Accept. 6.

Ratio.

Accept. 7.

Ratio.

Argum. 2.
In quo signifi-
ficatu acci-
piamus.

Argum. 3.
An sit? Prop.
1. per ἀπὸν.
Ratio.

tium parte potiori, quæ corpori contradistinguitur.
Verum hic non eo inficias, quod fuerint, qui ita dictam dari Animam, negârint.
Sic Cicero in Thusc. de Dicæarcho testatur, quod esse Nihil omninò Animam dixerit; quodq; nomen totum sit inane; & quod frustra animalia, nec non animantes appellentur.

Prop. 2. per
ἴσον.
Ratio 1.

Nos verò, dari Animam, nullatenus ambigimus.
Etenim ex operationibus, effectis, & actionibus, quæ ab Animâ promanant; quæq; in rebus animatis Anima exercet, id innotescit; dùm Plantæ nutriuntur; dùm Animalia sentiunt & moventur; dùm Homo insuper & vult & intelligit.

2.

Argum. 4.
Quid sit?

Taceo, quod Sacrarum Literarum Pandectæ, infinitis ferè in locis, Animam esse, nos edoceant.

Aristoteles definivit Animam, quod sit, ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσικῆς ὀργανικῆς, ζωὴν ἔχουσα δύναμις: Anima est Entelechia prima corporis Naturalis organici, vitam habentis potentiâ.

Laus.

Egregia sanè Animæ Definitio, & digna ulteriore explicatione.

Expositio, 1.
in genere.

De omni enim Animâ intelligitur hæc Definitio. Genus est, Entelechia: Differentia verò illa, quæ sequuntur.

Dicitur Anima, Entelechia.

2. In specie
1. Vocis.
Ratio.

Etenim si vim nominis spectes, dicitur ab ἐν: quia inest infusa totos per artus, sic etiam, ut sit in ambitu, non autem extra. Dicitur τέλη, finis; quoniam est ultima forma sub cœlestibus, & princeps inferiorum ac perfectio. Nec non dicitur ab ἔχειν, habere; ut ipsa Entelechia sit auctor omnium functionum, & motuum etiam contrariorum in eodem corpore, cujus est potens: prout egregiè docet ille subtilitatum Magister Dn. Scaliger Ex. 307. l. 13. & 39.

Transf.
Exp. 2. Voc.

Differentiæ jam sequuntur.
Sic prima Differentia generalis est, quod Anima dicatur Entelechia prima. Est

Est enim Entelechia πρώτη, quæ est ὁσία πῶς, forma substantialis informans Materiam, & dans esse Speciei, quæ nomen & esse suum tam diu retinet, donec ei forma inest.

Et id ideo probè notaverimus, cùm detur & ἐντελέχεια ἡ πρώτη, quæ est accidens, & prioris effectus; quæ non constituit speciem, sed sequitur constitutam: ut est Vita, Nutritio, Operatio, Motio; quæ animæ sunt effectus.

Dicitur Entelechia prima, quod sit corporis Entelechia; quæ est Animæ Differentia Generalis altera.

Etenim his verbis discernitur Anima ab Accidentibus, quæ sunt in subiecto mutabiliter; & citra subiecti destructionem separari possunt; quod aliter se habet in Entelechia prima, quæ est ὁσία πῶς, & altera pars essentiae.

Innuitur etiam non obscurè: quod Anima discernatur à Corpore: cùm Corpus se habeat, ut Materia; Anima verò, ut Forma.

Taceo, quod unà innuatur discrimen Animæ à formis absolutis, quæ non sunt corporibus copulatæ.

Additur, quod Anima sit entelechia prima corporis, non omnis, sed Physici sive Naturalis: Quæ tertia Generalis Differentia est inter Corpora.

Sunt enim Corpora Naturalia habentia Animam; cùm consent Materiâ & Formâ; &, Deo dante, causam sui motus habeant intra sese, & è suâ naturâ.

Sunt & Corpora Artificialia, quæ non habent Animam, quorumq; ὁσία tantùm datur ratione Materiæ cum Formâ; quæ cùm ab Artifice sit inducta, est accidens. Et si mōventur talia Corpora, prout moventur automata; causam sui motus habent ab externo principio, quam Artem nominamus.

Dicitur quod Anima sit Entelechia prima, non modo Corporis Physici; sed & corporis organici: quæ vox specificam dat differentiam inter ipsa Corpora Naturalia.

Sunt enim Corpora Physica inorganica, quæ Animam

Ratio 1.

2.

3. Voc.

Ratio 1.

2.

3.

4. Voc.

Rat. (a)

(b)

5. Voc.

Ratio 1.

B

non

non recipiunt; ut sunt Metalla, Lapides, Meteora, & confimilia; quæ non crescunt potentia *ἐν ἑαυτῇ*, sed partium appositione.

Sunt & corpora Naturalia Organica, quæ certis organis à Deo & Naturâ exornantur; quorum beneficio Anima suas operationes perficit: prout Plantæ, habent organa Potentiæ Vegetativæ: Animalia Bruta, habent organa Potentiæ Vegetativæ & Animalis sive Sensitivæ: Homo habet organa Potentiæ & Vegetativæ, & Sensitivæ, & Rationalis.

Dicitur hinc Entelechia hæc prima, quod sit corporis naturalis organici, vitam habentis potentiâ. Quæ verba indicant Animæ proprium, quod est in tali corpore, quod potentiâ vitam habet.

Etenim inanimata Corpora, ut sunt Lapides, & id genus alia; Entelechiam recipere non possunt, cum vitam non habeant potentiâ.

Alia verò corpora sunt animata; De quibus Veteres dixerunt; quod eorum alia, nondum possint recipere Entelechiam; ut sunt ova, nedum Gallinæ supposita: Alia, exuerint illam potentiam, prout in cadavere liquidum est: Alia ipso actu habeant, ut est animal vivum: Alia autem possint recipere; quæ cum actu incipiunt vivere, & actiones suæ speciei proprias continuare; tunc Animam habere dicuntur.

Nec verò mirabitur quis, si dixerimus: Cum Anima habeat Potentias, à subjecto vel substantiâ diversas, quæ principia operationum existunt; quod secundum eas distingvatur in Animam Vegetantem, Sentientem & Rationalem.

Sic, quas nos Potentias dicimus; Medici vocant Facultates; Cicero, Virtutes; Earumq; effecta, Functiones nominamus; Operationes, nec non Actiones.

Et cum Animam secundum suas Potentias distingvamus, est illa distinctio ex occasione rei; non quidem in se considerata, sed effectuum ratione.

Namq; Facultas sive Potentia Animæ, est vis Animæ innata,

innata, quâ potens est, ut possit agere. Et cum agit, eandem tanquam de sinu suo, ad munus functiones profert atq; depromit.

Quibus præmissis, ne scrupulus alicui hæreat, quod Animam Vegetantem cæteris præmittamus? Ei notum esse volumus; quod maximè sit generalis, & omni viventi competat.

Est enim Anima Vegetativa, actus primus Corporis organici physici, quo vivit, nutritur, augetur, & simile sibi in specie gignit.

Sic Animæ vegetantis tres principes dantur Facultates, ut est, vis Nutrix sive Altrix; Vis Auxtrix: nec non vis Generatrix. Quarum duæ priores, dicuntur facultates Conservatrices: Quemadmodum conservationis Individui est Nutritio: deductionis verò ejusdem Individui ad perfectam magnitudinem, est augmentatio, Generatrix verò Facultas, facit ad conservationem speciei.

Quis verò non admiretur Facultatem Altricem? cum sit Animæ vegetantis facultas, per restaurationem deperditi, corpus alimentatum conservans.

Sic, Deo benedicente, Fœtus Materno inclusus utero, alitur ex purissimo sanguine Matris menstruo, qui è cotyledonibus per umbilicum affluit.

Cum verò Corpus Animatum jam procreatum, & in Lucem est editum; ex assimilato Nutrimeto naturalem explet indigentiam: cujus causâ cognita sunt non injucunda.

Etenim quod nutrit, est Anima Vegetativa, ut Nutritionis principium; & causa efficiens, quæ pro instrumento utitur calore: Qui si sit internus, ejus subjectum principale habetur Venter: minus verò principale, sunt partes vicinæ, ut est Epas, Splen, Omentum, & alix. Et si calor sit Naturalis, dicitur temperatus: Si verò sit vel nimius, vel infirmus, gradus ille caloris vocatur præternaturalis.

Calorem quoq; externum magnificimus; dum est calor Solis, qui contactu virtuali coctionem juvat: dum est in

B 2

Arg. 3. de Anima Vegetante.

Ratio à Definitione.

Expos. A.

Transf. 1. membri De Facultate Altricis. Ratio 1.

2.

Expos. A. Efficiens: Instrumentum: Calor internus.

2. Calor externus.

ipsis

2.

6. Voc.

Ratio 1.

2.

Argum. 2. à Specie.

Expositio, 1.

2.

Ratio rationis.

ipsis rebus ingestis calor; prout Caro pecudum calidior esse dignoscitur Carne Piscium. Ipsum etiam Vinum haustum, Aquâ calidius deprehenditur. Et Aromata calorem promouent; Vestes, Lecti, & Habitatio commoda, foveant externa membra, ne Calor naturalis ad exteriora planè revocatus, coctionem deserat.

Impulsiva.

Causa Nutritionis impulsiva, est Appetitus Naturalis, quæ in Animalibus vocatur Fames & Sitis.

Subiectum Nutritionis.

Illud verò quod nutritur, est compositum ex Animâ & Corpore; sive, est Corpus vivens. Ut sit Subiectum Nutritionis sit Corpus animatum, scilicet Homo, Animal brutum, Planta.

Materia.

Quo nutritur, est Nutrimentum ipsum; idq; dupliciter considerari solet.

Expositio 1.

Jam enim dicitur id, quod ingeritur; ut est *cibus*, proprium coctionis objectum: Est *Potus*; qui & medium coctionis quandoq; dicitur. Est *condimentum*, quod adjuvans Coctionis causa habetur; prout sunt, Aromata, calefacientia; acetosa, appetitum irritantia: Sal, humorem superfluum exsiccans, & cibus saporem concilians.

2.

Jam Materia Nutritionis dicitur, quod sit ex ingesto, & conservationi viventis inservit; ut est *humor*, corpus crassiusculum; cujus gradus numerantur, chylus, chymus, sanguis, & humor secundus. Est & *spiritus*, corpus subtile; quod ex humorum massâ gignitur; Estq; Spiritus triplex; Naturalis, Vitalis, Animalis.

Adjuvans.

Adjuvat coctionem Motus conveniens; qui excitat calorem, & consumit superfluitates. Adjuvat Quies moderata; quæ calorem fovet, & colligit. Adjuvat Somnus, cujus tempore viget vis *Solux*; spiritusq; in majori copiâ gignuntur. Et eam ob causam inspiratio intenditur. Taceo, quod tempore Somni vigeat vis *Phlux*; idq; propter calorem ad interiora revocatum; ideoq; coctio in somno expeditius perficitur.

Caus.

Causa sine quâ non, est salubris Aër; qui hic consideratur, ut habitaculum sanitatem conservans. Siquidem Aër Cor refrigerat inspiratione; & fumosas superfluitates expiratione propellit.

Causa sine quâ non, 1. Aër:

Talisq; cum sit Aër temperatus, purus, lucidus, patris; oberit Aër impurus, turbidus, putidus, infectus, noxius, excedens vel calore, vel frigore. Sic variat Aëris Qualitas, respectu Locorum & Temporum.

Occupatio.

Sunt & Affectus moderati magno adjumento, dum Calorem temperatum efficiunt; prout est Mens hilaris: bona Conscientia. Contrâ, nocumento sunt Affectus inordinati.

2. Affectus.

Notum est, quid possit tempestitiva Evacuatio; quam Natura, per Virtutem expultricem naturaliter intendit; Ars verò per medicamenta, aliosq; modos, Naturam juvat.

3. Evacuatio.

Forma Nutritionis est Coctio; quæ datur prima, secunda, nec non tertia.

Forma.

Primæ coctionis gradus sex dantur; dum (a) non aliter, ac coquenda inciduntur; ita cibus in ore masticatur: (b) A villis œsophagi rectis, deglutiendo attrahitur: (c) ipse ventriculus intra cavitatem suam villis rectis nutrimentum allicit: & (d) Villis obliquis in se totus coit ventriculus, ut nullum vacuum spatium relinquatur; sed totus ventriculus totum nutrimentum amplectatur: (e) ita jam ventriculo coarctato, calor intenditur, & tota massa fit liquor, non ab-similis cremori pitisanæ, vocaturq; chylus: (f) quem villis transversis per pylorum ita expellit: ut pars utilis, per venas mesaraicas ad Epar; pars verò excrementosa, per inferiora intestina ejiciatur.

Coctio 1.

Incipit hinc secunda coctio; cujus gradus habentur quatuor: siquidem (a) quæ in intestina superiora sparsæ sunt Venæ Mesaraicæ, optimam chyl. partem intra suam cavitatem alliciunt: (b) Et cum in truncum Venæ Portæ coeant, quæ cavæ hepatis sedi implantatur, chylum eò deferunt: (c) qui in Epate alteratus, in chymum convertitur: sitq; deinceps separatio utilis massæ, & generationi sanguinis idonea.

2.

B.

neq;

neæ, ab excrementis; prout flava bilis, in vesiculam fellis; & humor melancholicus, in splenem; secernitur: (d) Chymus verò ille ab excrementis ita separatus, & in gibbâ epatis parte ulterius elaboratus; in sanguineam massam quatuor humorum convertitur; vocaturq; *αιυδιτωνς*.

3. Hinc incipit tertia coctio; cujus gradus quinque numerantur; siquidem (a) vena cava ramulis, quos in gibbâ Epatis partem sparfit; sanguinem ibi genitum, intra cavitatem suam allicit: (b) Fitq; in venâ cavâ separatio superfluitatis, & massæ utilis sanguineæ.

Digressio 1. Utilis enim superfluitas, quæ à tota massa nutrimenti deciditur, antequam ad membra transeat; est seminis materia, & in vasa seminaria colligitur. Superfluitas verò serosa & aquosa, fit materia urinæ; & in venas emulgentes, renes, ureteres, vesicamq; transmittitur.

2. Utilis autem massa sanguinea distribuitur in tres partes; quarum *purissima* communicatur dextro cordis sinui, ut fit materia spirituum vitalium in sinistro cordis sinu; qui deinceps fiunt animales in cerebro. *Altera pars massæ sanguineæ*, per ramos ascendentes, ad superiora corporis membra alenda trahitur; prout *tertia pars massæ sanguineæ* per ramos descendentes, ad membra corporis inferiora alenda derivatur.

Regressio 3. (c) Hinc Massa sanguinea in ramis venarum ulterius coquitur: & fit hic quoq; quædam separatio; scilicet massæ sanguineæ, quæ constat quatuor suis humoribus: nec non fit separatio superfluitatis; quæ si sit superfluitas utilis, fit materia pinguedinis: si verò sit superfluitas excrementitia, fit materia sudoris, fluxuum, apostematum, scabiei, & quis omnem labem enarraverit? (d) In venis capillaribus, fit humor secundus, item cambion: qui s. ē venis capillaribus prolapsus, apponitur, agglutinatur, & assimilatur singulorum membrorum substantiæ.

Finis principis (a) Finalis causa Nutritionis principalis, quam Natura per se intendit; est conservatio Individui; dum (a) instaurantur membra, quibus nutrimentum apponitur, agglutinatur & assimi-

assimilatur: dum (b) instaurantur humores; qui restituunt, quod de humido radicali, per calorem & motum depasci cepit; nec non sunt pabulum caloris & motum depasci moribus alimentum trahit, non secus naturalis, qui ex humo: sebo: dumq; (c) instaurantur spiritus, qui sunt causæ actionum, ipsiusq; vitæ.

Nec silentio involvendum, quod Natura etiam per se intendat propagationem Speciei; quando superfluitas utilis nutrimenti, seminis est materia.

Finalis causa Nutritionis minus principalis; est Generatio superfluitatum, non modò utilium, conferentium jam corpori ipsi in individuo; jam extra corpus, ut est, Lac & Semen: Verum etiam est Generatio superfluitatum excrementitiorum; quæ sæpius sunt naturales, ut sunt excrementa coctionum; sudor, scilicet, pili, ungues, pituita, feces, & id genus alia; jam verò sunt superfluitates præternaturales, quæ in corpore variorum morborum causæ existunt.

Hic verò non involvendum silentio; quod facultates coctioni perficiendæ servientes sunt quatuor; Uti est Vis *Attractrix*, quæ attrahit succum convenientem; Est *Retentrix*, quæ succum, donec perfecta sit concoctio, retinet. Est *Alteratrix*, quæ nutrimentum alterat, mutat; & parti, quæ nutritur, assimilatur atq; agglutinat. Est vis *Expultrix*, quæ rejicit & expellit aliena; & naturæ membri, quod alitur, adversa.

Est Facultas *Auctrix*, quæ amplificat quantitatem corporis vivi quoquo versum, id est, in longitudinem, latitudinem, & profunditatem.

Causa efficiens principalis, est Animarum Creator Deus, qui res nascentes producit ex principiis adeò tenuibus, ut vix sensu possint cognosci.

Causa efficiens minus principalis, est calor fortis, qui de nutrimento plus alterat, quàm substantia membri conservandi requirit.

Causa instrumentalis, sunt pori, instar spongiæ toti substantiæ.

(b)

Minus principis.

Facultates ministræ.

Transumpt. 2. membri. Est Vis Auctrix. Efficiens. (a)

(b)

(c)

Materia.

Forma.

Tempus.

Transumpt.

3. membri.

Et vis Ge-

neratrix.

Exposit.

2.

Buchanany

Psal. 22.

stantia omnium membrorum insculpti; in quos nutrimentum sese insinuans, molem membrorum distendit.

Materia est totum compositum ē Corpore & Animā, quod secundum omnes dimensiones majorem quantitatem acquirit.

Forma ē dictis patet, quod scilicet (a) calor fortis in certā coctione plus de nutrimento alteret; (b) quodq; superfluitas illa sese insinuet in poros membrorum, & ulteriore excalefactione ibi rarefiat: (c) nec non humida & ductilia membra, mole illā superfluitatum diducantur in longum, latum, & profundum.

Tempus acceptationis datur geminum; *Durationis* quidem, quo plus alimenti restituitur, quā erat assumptum: *Cessationis* verò Tempus duplex est. Namq; (a) in aetate statā, tantundem restituitur, quantum erat assumptū; (b) Aut minus restituitur, quā erat assumptum; quod si fiat *naturaliter*, dicitur Senium; si verò fiat *prænaturaliter*, Morbus vocatur.

Nec verò solum est facultas conservatrix Individui; sed est & facultas cōservatrix speciei, quæ vocatur facultas Procreatrix; estq; Generatrix, nec non Progeneratrix.

Sic Facultas Generatrix habet vim sementivam, vim immutatricem, nec non plasmaticam sive conformatricem; quæ in semine est velut spiritus mechanicus, qui à centro ad circumferentiam operatur; & Deo dante, confert compagem, situm & figuram corporis.

Vis verò Progeneratrix est, quā totus Homo, constans corpore & animā, in lucem generatur. Quod cum sit opus summè admirandum, merito exclamamus:

O Domine, tu me protinus suscepas

Alvo Parentis editum,

De te pependi spe, Parentis pendulus

Infans adhuc ad ubera.

Abusq; partu tu Deus meus: tuus

Ex matris alvo me favor

Et

Est persecutus: ultimo in discrimine

Jamne recede longius.

Non verò hic ignoraverimus, quod conservatio facultatum Animæ Vegetantis, dicatur Vita: quam meritò magnificamus.

Est enim Vita, Animæ & Corporis ex unione utriusq; actus & vigor:

Cujus *efficiens causa propinqua*, est Calidum & Humidum radicale: prout in lampade oleum & flammam conspiciamus. *Proxima*, est unio animæ cum corpore; *Remota* est omne id, quod calidum & humidum conservat. *Materia in quā*, totum compositum habetur. *Forma*, est ipse actus & vigor, per realem unitorum continuatam permanentiam. *Finis* est operatio cujusq; animati propria.

Hinc miramur Vitæ periodos, quas *Ætates* nominamus. Etenim Periodus vitæ secundum caloris evidentiam, dividitur in *Ætatem accrescentem*, & *decrecentem*.

Secundum verò facultatem auctricem, Est *παιδική*, quando corpora crescunt; habetq; *Infantiam*, *Pueritiam*, & *Adolescentiam*: Est *αυγή* in summo suæ perfectionis gradu aliquandiu manens; habetq; *Juventutem*, & *ætatem virilem*: Est *ωσπική*, tempus decrecentiæ, quod complectitur *senectutem*, & *ætatem decrepitam*, quæ Morte finitur.

Est Mors omnium functionum animæ cessatio, ob actualis conjunctionis nexum dissolutum.

Quippè cum Materia corrumpitur, tollitur materiæ potentia ampliùs retinendi formam.

Et ita quidem de Animā Vegetante breviter dixi; cujus facultas est tantum respectu corporis uniti; & nihil extrinsecus positum cognoscit. Proximum jam est, ut de Animā Sentiente dicere pergā; cujus potentia insuper apprehendit non modò extra se posita sensibilia singularia: sed & incitat vel ad persecutionem, vel ad fugam.

Etenim dividitur potentia sensitiva in facultatem apprehensivam, nec non in motivam.

C

Fa

Expos. B.
De Vita
Prop. 1.

Ratio 1.

2.

2. Propos.
Ætates.
Ratio 1.

3.

3. Propos.
Est Mors.

Ratio.

Transitio
Arg. 4. de
Animā sentiente in
Genere.

Ratio.

Exp. 1.

Facultas apprehensiva, species rerum sensibilibus apprehendit, dum per species res conjunguntur ipsi Animæ; quod si fiat, ut loquuntur, *de foris*, oriuntur *sensus exteriores*: si verò fiat etiam *de intus*, oriuntur *sensus interiores*.

2. *Facultas motiva* est, quæ animal movetur spiritu, & pulsu internè, vel externè. Namq; non modò res conjungitur ipsi Animæ, sive Animal; sed & Animal sive Anima, ipsis rebus conjungi desiderat. Ubi si inclinetur ad rem extrinsecam, ut *ad finem*, qui primus est intentione, oritur *facultas appetitiva*: si verè inclinetur ad rem extrinsecam, tanquam ad terminum suæ operationis & motus, qui executione est ultimus, oritur *Locomotiva*.

3. Miramur Sensus Exteriores, quos priscus ille Poëta ita nobis commendavit;

*Gustus, & Olfactus, Auditus, Visio, Tactus,
Sunt sensus quinque, quorum peccata relinque.*

Nos de Visu incipimus.

Arg. 5. De
Visu. 1. Præ-
stantia.
Ratio.

Siquidem quod Sol Mundo; hoc Oculus corpori. Postquam Sol occidit, omnia tenebris involvuntur: & Visu (quod Deus avertat) excæcato, pedes sunt inutiles, & manus, & sæpius ipse Animus. Oculus, lucerna omnium membrorum: Oculus, totius corporis ornamentum. Oculus, in altiore corporis parte, in capite scilicet, tanquam in Regio quodam Solio, locum sortitus est; quo quod, cæteris sensibus utilitatis palmam eripiat, liquidò innotescat.

2. *Definitio* Est visus sensus externus, quo animal potestate visibile, per medium *Mediæ* illuminatum, oculis actu percipit.

Lumen.

O Rem deveniendam! Quam ut expeditius intelligamus;

Ration.
ab efficiente.

Cognoscite, quod inter causas efficientes, admiramur Animam, quæ efficit visionem passivam: Namq; ubi Anima non est, species quidem esse potest: Visio autem non erit; quemadmodum usu venit in speculo.

(b) Admiramur *speciem*, quæ efficit visionem Activam; dum agit in sensum, undè est visio. Etc.

Etenim est species visibilis, repræsentatio rei in oculo: *Ratio.*
Sensibiles enim Species, simulachra objectorum sensibilibus, sensui imprimunt, tanquam sigillum ceræ sine materiâ. Sic *species est rei similitudo, non essentia, sed repræsentationis.*

Miramur inter alia *Lucem*, ut agens exterius, quatenus est actus medij, sive ratio videndi, deferens speciem ad oculum. (c)

Miramur *Colorem*, quatenus ad emittendam speciem tanquam causa partialis concurrat. (d)

Miramur, quod causa visionis remota sit *efformatio imaginis*: quod Propinqua causa, sit *receptio imaginis* in oculum ex adverso; nec non sit *illustratio imaginis* per spiritum opticum: undè proxima tandem causa visionis, est *disjudicatio imaginis*. *Scal. ex 299. f. 16. (e)*

In oculo verò, ut videndi organo, ante omnia admiramur *idiocrasiam*, quam specificam virtutem oculi nominamus. Admiramur *tres humores*, chrySTALLINUM putà, Vitreum & Aqueum, Admiramur *septem tunicas* in oculo; quorum interiores sunt Sclerotica, Secundina, & Retina: Exteriores verò sunt, Aranea, Uvea, quæ in Medio est perforata: cujus foramen dicitur Pupilla. Est hinc Cornea, & Conjunctiva sive Adnata. Miramur septem Musculos, regentes motum oculorum, Miramur duos Nervos Opticos, & Spiritus Animales. Siquidem Nervi optici in oculum implantati, & Spiritus Animales in ipsis contenti, non parum faciunt ad visionem: quando hisce, tanquam promissis & sequestris unitur Anima ad receptionem. 2. à Causâ organica.

Objectum Visus genericum, dicitur Visibile; quod, docentibus Opticis, radiat secundum figuram opticam, in specie dicitur *objectum proprium*, quod Solo visu percipitur, ut est Lux & color. *Scal. ex 298. f. 16.*

Non diffitemur, quod inter causas visionem efficientes, superius lucem consideraverimus: ut ita simul sit ratio videndi. 3. ab Objecto in genere.

Jam verò Lux consideratur, ut est Visus Objectum, quatenus Lux in misto est; Et ista Lux ob misionem facta est potentialis, ità ut non possit videri, nisi cum Luce, quæ extrà est, per conjunctionem uniatur. *In specie est (a) Lux. Occupatio. Solutio. Scal. ex 315. f. 3.*

C 2 Est

(b) Color.

Est & Color perse visibilis; quoniam non radiat per aliud. Suntq; colores extremi, *Albus*, qui plurimum habet Lucis; & *Niger*, qui plurimum habet tenebrarum. Inter quos qui interjacent, vocantur *intermedij*; quorum alij plus participant de nigro, ut est Color *Fuscus*, *Ater*, *Lividus*, *Viridis*, *Prasinus*: Alij verò plus participant de albo, ut est Color *Candidus*, *Canus*, *Flavus*, *Rubor*, *Gilvus*, *Fulvus*, *Purpureus*, *Cœruleus*. Quos quidem colores, Antiquitas dixit esse Naturales; qui verò ex iisdem à Pictoribus elaborantur, vocavit Colores Artificiales.

(c) Visibile commune.

Cum verò Magnitudo, Numerus, Situs, Figura, Motus & Quies, ab aliis etiam sensibus percipiuntur, vocantur visibilia communia.

3. à Forma.

Forma complectitur (a) modum Visionis; quod fiat non emissionem radiorum; non corradatione; sed receptione Speciei aspectabilis in oculum. Forma complectitur (b) situm, quod fiat in lineâ rectâ. Forma complectitur (c) figuram Opticam, quæ à basi emanans, in mucronem terminatur. Vulgò dicitur *Pyramis*; cuius *Basis* est corpus visibile, aliorum radians; *Latere*, sunt Radij Vertex sive Conus, quodlibet punctum radiati. Quæ causa est, quod Res magnæ possunt cerni per parva foramina.

4. à Medio.

Causa sine quâ non contingit Visio, dicitur *Medium* sive intervallum; ut est *perspicuum*; quod erit actu illuminatum; eritq; proportionatum, ut visibile non nimis sit remotum, nec sit nimis propinquum.

5. Fine.

Non verò frustrâ datus est Animali Visus; sed Oculi sunt Duces ejus, quo percipiat & sequatur objecta grata, ingrata verò fugiat. Suntq; Oculi Duces in gubernandis omnibus actionibus. Taceo, quod homo magnam è visu capiat utilitatem, quando sunt organa Animæ rationalis in cognoscendo, & in agendo; quando sunt Duces, ut Deum è Creaturis agnoscamus; quando sunt commune factores de multis & magnis rebus; prout Lux corporalis, monet de Luce Spirituali; Lumen in oculis est imago Luminis, in mente discernentis honesta & turpia. Et

Et certè Visus in instanti cum fiat, adeoq; in momento faciat id, quod Auris tractu nonnullo temporis: Siquidem prius cernitur Coruscatio, quàm audiat tonitru: Hinc arrectis semper Auribus astemus; ut audientes discamus, & custodiamus.

Quod ut faciamus; dedi nobis DOMINUS DEUS Auditum, qui est sensus exterior, quo Animal objectum audibile per medium *διηχὲς*, personabile, Auribus percipit.

O Divinam Bonitatem!

Sic enim inter causas efficientes Auditum, numeramus Spiritum Animalem, qui per Nervos auditorios ad Aures, & exinde ad Cerebrum reducitur.

Causam Instrumentalem dicimus Aures: quarum partes exteriores sunt *πτερυγιον*, Pars suprema expansa: *αὐρά*, Cavitas: *πρόσθιον*, Auricula; *πρόσθιον ἀκυστικόν*, Meatus auditorius: sunt & Anfractus gyriq; colligendis deferendisq; sonis dicati.

Quid? Non sine admiratione dixero, quod partes Aurium interiores sunt *Nervi auditorij*, quos quintum par nervorum cerebri constituit, & in aures expandit. Et à Nervis hisce, duo Panniculi propullulant, quibus alligantur duo Ossicula, quorum inferius, simile est Incudi; superius, simile Malleolo; Quibus sunt, qui Stapedem superaddunt. Panniculos illos communiter vocamus Tympanum, cum non modò dicta Ossicula, sed & Aërem nativum, eumq; vernaculum, & implantatum in se continent.

Objectum Auditus, Audibile, sive sonus dicitur; cuius efficiens jam duorum est collisio corporum, quæ erunt dura, ut aër refringatur; erunt laxa & plana, ut gyri purè refringantur; erunt lata & plana, ut sonus simplex edatur: erunt concava, ut sonus edatur geminatus; eruntq; collisa fortiter, cum levis impositio sonum non edat; & erunt collisa celeriter, ut aër frangatur, nec paulatim cedat.

Nec verò semper est duorum solidorum corporum collisio;

Transitio.

Arg. 6. De Auditus

Laus.

Expositio & Ratio 1. ab Efficiente 2. ab Organo exteriori

Interiore.

3. ab Objecto. (a).

(b)

lissio; verum sæpius est *duri corporis cum aëre*; vel *aëri cum aëre collissio*; prout fit per verberationem, fuste aliavē re factam; fit per *receptionem consit at am*, ut cum vehementi impetu aër attrahitur; fit per *efflationem*, in fistulatione; fit per *expressionem*, ut cum violentā vesicæ ruptione, ventum explodimus.

(c) *Forma* est ipsa aëris fractio; qui cum suā naturā sursum nitatur, dum inter corpora colliditur, rectam lineam constituit; collisione verò illā frangitur, & gyros efformat, non secus ac cum lapis in aquam conjicitur: Gyriq; illi, vicinas in aëre partes impellunt, sonumq; continent; donec aut evanescant, delati ad eum locum, quem fert proportio; aut refringantur; quod si fiat in molli corpore, non exaudiuntur; si verò fiat in duro & concavo corpore, exaudiuntur; Echoq; superadditur.

(d) *Divisio soni*.
Sonus, in genere ab efficiente, dicitur jam *Acutus*, qui celeriter ad organum auditus penetrat: jam *Gravus*, qui tardè multoq; tempore auditum movet: Jam *obtus*, qui velut crassior. *A forma*, jam sonus datur *unus* & simplex; jam *multiplicatus*; jam si plures unam canant vocem, est sonus unisonus; si verò in debitā proportionē sonus sit multiplicatus, oritur consonantia & harmonia; si verò sine proportionē multiplicetur, oritur dissonantia.

In specie; *sonus inarticulatus* in brutis, ut & in homine, *Vox* dicitur. *Articulatus* verò sonus, est in solo homine, & dicitur *Sermo*: Cujus efficiens, est aër spiratione attractus.

(e) *Instrumenta soni* formandi, homini cum brutis communia sunt, *pulmo*, qui thorace compressus aërem expellit; *Trachæa*, vehens aërem; & præcipuè *Rimula*, sive *Larynx*. Si quidem quoad *formam*, fit allissio ad trachæam, quæ cum annulis sit distincta, fit vocis modulatio; ipsa verò diversitas propulsione per Rimulam, jam gravem, jam acutam fecerit vocem. *Peculiaria* homini

Instrumenta novem sunt; Guttur, Lingua, Palatum, Quattuor & Dentes, & duo Labra simul.

Forma

Forma sermonis admiranda; dum Aër erumpit per Rimulam, & sunt literæ Vocales; in ore accedit dispositio, & fiunt Consonantes; è quibus deinceps Syllabæ, Dictiones, ut & Orationes efformantur.

Finis est, quod Sermo à Deo datus, ut sit minister rationis, in Deo invocando; & sit minister hominum, in charitatis officiis proximo nostro præstandis. Taceo, quod Sermo frequenter audiat, character animi.

Causa sine quā non fit Auditus, vocatur Medium; prout est partim *Aër externus*, qui fit *dux*, ut sonum vehere, & transmittere possit; prout per parietem etiam audimus: Erit aër *tranquillus*; ne, prout fit in strepitu, gyri turbentur. Erit *proportionata distantia*, ne gyri evanescant antè, quàm exaudiuntur.

Est & aër *internus*, similis lento & spongioso humori, ut sonos externos excipiat; quos deferat Aër externus, dum intrat auris cavitatem.

Sic Aër fractus efficit gyros, qui vehunt soni qualitatem: Gyri aërem alterando, successivè ad Aures deferuntur: Assumit gyrorum similitudinem aër internus, qui vibrat panniculos, ubi sunt Incus, Malleolus & Stapes: ipsaq; ossicula inter se collisa, eundem sonum repræsentant: qui in aëre interno formatus, per Nervum auditorium ad cerebrum deferitur.

Nec id frustra: dum *servit* Auditus *Animali*, ut objectum gratum, nec non ingratum percipiat; *Homini* insuper servit, ut ab aliis instruat.

Nec verò solum itā Homini provisum est: Sed & confortat spiritum tabescentem Odor gratus, quem *Olfactu* percipimus.

Est *Olfactus* sive *Odoratus*, sensus externus, quo animal objectum olfactile per medium odoribus pervium, *δοσμον* vocant, Naso percipit.

Hinc in admirationem rapimur, quod causa efficiens

(f)

(g)

4. à Medio.

(a)

(b)

5.

A Modo & Formā audiendi,

6. à Fine.

Transitio,

Arg. 7. De olfactu.

Expos. & ratio 1. ab efficiente.

principalis Odoratus, est spiritus ille animalis, qui datur in priore cerebri parte.

2. Ab Organo.

Instrumentalem causam externam. Nasum dicimus, cujus partes sunt Globulus, Alæ, Foramina, Septumq; cartilagineum: quorum usus, ut ore clauso non modò spirationi, sed & unà odoratui serviant; Cùm odores grati, spiritus animales reficiant. *Instrumentalem autem internam causam,* dicimus Os Cribriforme, ut & duos processus cerebri in parte antica, Nervis non ab similes; qui *processus mammillares* communiter vocantur.

3. Ab Objecto.

Objectum odoratus proprium, Odorem nominamus; qui est corporis mixti qualitas, orta è sicco sapido cum humido contemperato; quam educit & elicit calor, ut sentiatur ab animali.

4. A Medio.

Causa sine quâ non fit odoratus, dicitur *Medium*, per quod halitus fertur; ut est Aër, est Aqua.

Occupatio.

Quod verò sensus Odoratus in homine sit infirmior; Cùm tamén Aves & alia Animalia quædam, è longinquo odorem percipiant; sunt qui admirantur: Sunt qui pulcrè referunt in causas Physicas, quod id faciat Cerebri copia, nec non ejusdem in homine humiditas.

5. A Formâ.

Quod ad *Formam* Olfactus attinet; 1. *Calor* humidum resolvit, & poros aperit, ut halitus exhalet. 2. *Halitus* qualitate suâ aërem imbuat, donec ad organon perveniat; 3. quæ *respiratione attracta*, ad Cerebrum per Nares defertur; sicq; quoties odorari volumus, spiritum attrahimus, & continemus; cùm verò expiramus, cessat odoratio.

6. A fine.

Finis est, quod odoratus serviat potentia nutritivæ; dùm 1. odor nutritivus exhalat in ventriculum jejunum hiantem; ejusq; orificium afficiens, excitat appetitum; Et quia 2. in cerebrum exhalat, movet animantis imaginationem; prout videmus, quod in brutis Odor Gustum præcedat. 3. Taceo, quod homines discernant *Odores gratos*, qui fovent cerebrum; ab *ingratis*, qui cerebrum molestiâ afficiunt.

Digressio.

Cæteri Odores, vocantur *intermedij*. Et cùm plures sint

res,

res, quàm rerum voces; Odores nominibus saporum appellantur; ut est, Odor Gravis, Amarus, Strypticus, Acerbus. Suntq; Odores illi, quasi indices utilium nutrimentorum, & non utilium: Cùm, ut est in proverbio, A cujus odore animal abhorret, ab ejus etiam *Gustu* & esu absteineat.

Quid enim dixerò de *Gustu*? An non est Sensus exterior, quo animal objectum gustabile per medium saporibus pervium, quod *Ἀλγυμωρ* dicimus, lingvâ percipit?

Certè, causa *Gustus efficiens*, est spiritus animalis, qui per nervos in palatum & lingvam sparso, *νευρικὴ δύναμις* ori communicat.

Organon duæ sunt *pelliculae*, quarum una est expansa sub *fungosâ carne* in lingvæ superficie, & oritur à tertio pari Nervorum cerebri: suppeditatq; lingvæ Tactum & Gustum, qui in radice lingvæ, est certissimus; in mucrone, acutissimus. Altera verò *pellicula palato est obdenta*; à quarto pari Nervorum cerebri exorta. Est & Nervus è quarto pari Nervorum derivatus; qui si vel lædatur, vel transponatur, omnia reduntur insipida.

Objectum Gustus est *Sapor*; qualitas scilicet corporis mixti in humido aqueo & sicco, per calorem educta; cujus *efficiens* est partim *calor internus*, ad justam proportionem calidum & humidum reducens; partim verò est *calor externus* Solis, qui efficit in rebus maturefcentibus Saporem; nec non est *calor ignis*, qui iis, quæ coquuntur, saporem inducit.

Materia sive *subjectum* saporum erit *mixtum*; siquidem simplicia sunt insipida: Erit mixtum ita *temperatum*, ut humiditas prævaleat; siquidem omnino sicca, ut pili, & stupa; neq; nutriunt, neq; saporem habent.

Causâ sine quâ non, est medium; quod partim est *exterior*, ut, Saliva; quæ continetur in glandulis radicis lingvæ appositis, quæq; organo succum affert, quiq; saporis est sedes. Saliva enim per bilem depravata, quæ vis gustata reddit amara. Partim verò *medium interius*, est caro Lingvæ; quæ, ut *saporem imbibat*, erit fungosa; ut *gustet*, nec erit nimis humida, nec nimis arida;

D

Arg. 8. A Gustu.

Expositio & Ratio 1. ab Efficiente

2. Ab Organo.

3. ab Objecto.

4. A Subjecto.

5. A Medio.

arida: & ut alium saporem admittat; non erit jam alio forti sapore imbuta.

6. *A forma.*

Forma Gustus est admiranda! siquidem 1. calorem in mixto percolat per siccum, & ita velut exprimendo, succum efficit. 2. Calor ille salivam unâ velut attenuat, ut qualitatem humidam in re sapidâ, imbibat. 3. Saliva organo poros subintrans, qualitatem sive saporem Nervis Gustatoriis per contactum communicat.

7. *A fine.*

Finis Gustus, partim est necessitatis, dum inservit Nutritioni; & gustu discernuntur nutrientia, à non nutrientibus. Sic dulcia nutriunt, cum sint Naturæ aëreæ: Quæ verò sicca & terrestria sunt, ut Salsum, Acre, Amarum; parum nutriunt. Taceo, quod Gustus, partim sit etiam Sensus delectationis.

Transitio.

Est & Tactus partim necessitatis, partim delectationis sensus; cum sine Tactu animal aut esse, aut bene esse, aut conservari non possit.

Arg. 9. à Tactu.

Est Tactus exterior sensus, quo Animal objectum tactile per medium qualitatibus tactilibus pertransibile, Accipies dicitur, organo tactorio percipit.

Expos. & ratio 1. ab efficiente.

Cujus causam efficientem dicunt spiritum animale, qui per Nervos Cerebri, & Spinalis Medullæ in totum corpus, & singulas ejus particulas, dispergitur.

2. Ab organo.

Causa *Instrumentalis* habetur pellicula nervea, per totum corpus extensa, quæ oritur à nervis cerebri & spinalis medullæ, in singulas corporis particulas sparsis: & velut plexus retiformis, implicatur singulis corporum particulis.

3. à Subiecto.

Sicq; materiâ in quâ, sive *subiectum*; est totum corpus; & singulæ etiam partes ejus minimæ. Est tamen Tactus acerrimus in Carne, propter immediatum contactum Nervorum: in Ligamenti verò & partibus cognatis, est obtusior.

4. ab Objecto.

Objectum Tactus proprium, sunt Qualitates tactiles, tam primæ, quàm secundæ. *Commune* verò *objectum* sunt, quæ à reli-

reliquis etiam sensibus percipiuntur, ut est, Magnitudo, Figura, Numerus, Quies, Motus, & id genus alia.

Modus, quo fit Tactus, ita se habet: Organon & tangibile sibi ita applicantur, ut extrema sint quasi eadem: tunc 2. qualitas cuti communicatur, & per consensum defertur ad nervos.

5. *A forma.*

Si quæras, quæ sit causa sine quâ non fit Tactus? Sunt sanè qui *externum medium* faciunt Aëra, Aquam, aut quamcunq; rem intermediam. Cum tamen oporteat, tangibile cuti applicari. *Internum* verò *medium*, est partim pars sub cute, ut est *caro bene disposita*; cum alioquin non sentiat, ut patet in putrefactionibus; partim est *os*, cui Nervus est insertus; ut liquet in dentibus. Est & *periosteon*; sunt & qui Cutem nominant; quæ tamen organon potius est, quàm Tactus medium.

6. *A medio.*

Sunt verò varij Qualitatum tangibilium effectus; dum sunt quæ objectum celerius alterant, & sibi assimilant; prout faciunt, calidum, frigidum, & aliæ qualitates tangibiles. Aliæ verò tardius & remissiùs alterant; prout siccum, durum. Aliæ verò tardissimè alterant; ut est, molle, obtusum. Aliæ verò non alterant; nisi per accidens, ut est, crassum, rarum. Aliæ partim alterant & partim non alterant; prout fit, si manui imponatur res gravior. Non enim alteratur manus; cum nullam intra se qualitatem recipiat: Moveri tamen videtur, quando gravior facta deorsum premitur.

7. *Ab Effectu.*

Quæ dum dico, A. I. cogitare incipio; Quemadmodum fenestræ immittunt lumen Solis aut Lunæ in habitaculum, alioquin caliginosum; quod non aliter sensus illi exteriores, per organa sua, velut lucidissimas quasdam fenestras, immittant species qualitatum, sive rerum sensibilibum idola, ad *Sensum Commune*, nec non ad ceteros *Sensus interiores*.

Transitio.

Quippè sunt *Sensus interiores*, potentia sensitiva, quâ Animal species objectorum sensibilibum, non solum præsentium; (quod tantum externi faciebant sensus) Verum etiam absen-

Arg. 10. à sensibus interioribus, Definitio.

absentium; & non solum externæ oblatorum; sed & intus in cerebro representatorum, percipit, dijudicat, discernit comparat, atq; diutius conservat.

Quam descriptionem, uti soletur inventam, quo plenius habeamus cognitam; in ipsas sensuum interiorum indolem, operæ erit precium ut inspiciamus.

Sic causam sensuum interiorum Efficientem, dicimus esse Spiritum animale, qui è spiritu vitali factus, in cerebri ventriculis continetur.

Organon est ipsum 1. Cerebrum; cuius pars Principalis anterior, & pars Cerebrum; parsq; posterior, Cerebellum nominatur: partes verò minis principales, sunt Corpus Cerebri callosum, Fornix, Glans, Testes, nec non Processus vermiformes. Sunt 2. & Cerebri Ventriculi, sive sinus quatuor; ut est Sinus dexter, Sinister, Medius, nec non Postremus.

Objectum sensuum interiorum; (si 1. ad causam efficientem respexerimus) aut à sensibus exterioribus, offertur; & est homini cum brutis commune: aut à mente intus formatur cogitando; quod hominis est proprium. Si verò 2. ad finem attendemus; convenit aut non convenit individuo: convenit aut non convenit cum recta ratione. Quia scæpius sensus interiores, cum ipso temperamento sunt copulati; hinc propter pravitatem fit, ut scæpius pugnent Sensus, & Recta Ratio.

Sensus interni, sunt Sensus communis, Phantasia, (cui sunt qui addunt vim æstimativam) nec non est Memoria.

Sensus communis magnam habet cum sensibus exterioribus conjunctionem. Siquidem quantum attinet ad distinctionem spiritus animalis; Sensus Externi à Sensu Communi derivantur. Quantum verò attinet ad impressionem & renunciationem; Sensus communis in actum deducitur, per sensus externos. Siquidem Sensui communi, sensata omnia redduntur. Unde cum centro confertur, in quo omnes lineæ à circumferentia ductæ, concurrunt.

Est enim Sensus Communis interior sensus, per quem Animal

mal omnium Externorum Sensuum species, externis organis receptas, apprehendit, dijudicat, & à se invicem magis discernit.

Ejus organon est primus cerebri ventriculus; siquidem Nervi sensuum exteriorum ab eo oriuntur: & lasta primâ hac cerebri concavitate, Sensus læditur exterior.

Nec verò Sensus Communis est otiosus; sed 1. cum sit Centri instar in circulo: omnium primò species sensiles per Sensus Exteriores receptas, colligit ac concipit. Quod dicitur, simplex apprehensio specierum sensibilium. Hinc 2. diversa Objecta suo à se invicem discernit iudicio; Calor, scilicet à sapore, saporem ab odore, odorem à luce, & ita consequenter; quod officium sunt, qui vocant comparati sensibilia. Taceo 3. quod cognoscat ipsum Externorum Sensuum actum; prout animal non tantum videt, tangit, gustat, audit, & olfacit; sed unâ iudicat, se videre, se tangere, se gustare, se audire, seq; olfacere. Quod vocant officium reflexum; siquidem sensus per eam facultatem in se velut reflectitur. Jam dicere anteverti, quod 4. Sensibus exterioribus Spiritum animale & vim sentiendi conferat: dum à cerebro unus & idem Spiritus ad oculum delatus, videt; ad aurem delatus, audit: & ita consequenter. Hinc quando ille nervorum meatus vaporibus obstruitur, fit ut cessent operationes externorum sensuum, prout in somno contingit. Taceo 5. quod Externi sensilis species Phantasie offerat.

Est Phantasia sensus interior, per quem animal Phantasmata, sive species sensiles, quas à Sensu Communi accepit, sensibilia presentium, vel absentium; non solum externæ oblatorum; sed etiam intus in ipsis cerebri visceribus representatorum, concipit; diutius custodit, & diligentius expendit.

Organon ejus, medius Cerebri Ventriculus constituitur, qui paulo siccior & amplior est anteriore; siccior quidem, quo diutius species receptas à sensu communi, etiam re absente, retineret: amplior verò, quo locus esset pro copiosis spiritibus, in quibus possent species sensibiles variari.

Laus.

Expos. &
Ratio 1.
ab efficiente.

2. ab Organo.

3. ab Objecto.

4. à speciebus.

(a) Est Sensus communis: ejusq; comparatio.

Descriptio.

Sedes.

Operatio.

(b) Est Phantasia.

Ejus Sedes.

Operationes Phantasiæ sunt; 1. Ab externis Sensoriis, mediante Sensu Communi, species sensibiles immediatè suscipere; vel ad earundem specierum similitudinem, novas species, sive imaginarium conceptum propriâ effictione percipere; quæ quandoq; *bonæ* sunt; prout sunt ingeniosa pigmenta Pictorum, nec non Poëtarum; vel *malæ* sunt, in malis & morosis affectionibus. Et, Deo permittente, ipsi, prohi! Mali Spiritus, sæpius insinuant se, Phantasiamq; turbant. Et maximè id fit tempore nocturno, cum nihil aliud intuemur, quàm quod est in imaginationis campo. Hinc 2. species in seditius continet & custodit Phantasia, etiam in absentia objecti. 3. custoditas diligentius expandit. 4. Easdem convertit in naturam phantasmatis propriè ita dicti: 5. Illudq; vel Sensui Communi, in Animalibus; vel insuper in Homine, offert Intellectui, non modò in vigiliis; sed sæpius etiam per insomnia, cum judicet, an objectum congruat, vel non congruat Individuo; judicat, de objecto proseguendo vel fugiendo. Et 6. non immeritò causa appetitûs animalis statuitur; prout canis, qui semel offam gustavit, sæpius eandem appetit.

(c) *Vim æstimatoriam.*

Ex. 207.
f. 22.

(d) *Est Memoria.*

Cum sensibus hisce interioribus, Subtilitatum ille Magister Dn. Scaliger conjungit *Vim æstimatoriam*, sive *Existimatoriam*, quæ cognoscit sine speciei adjunctione; quod fit, cum *Animal è sensato, percipit insensatum*. Sic Pullus Milvum metuit, nec metuit Ardeam; quod non est per oculum, sed per vim Existimatoriam, quam Scaliger vocat, in brutis summam animæ Potentiam; Cujus objectum sunt species connatæ; ut, mellificatio apibus; Lupi species, ovi; Milvi species, pullo. *Organon* ejus in brutis ponitur in posteriore parte mediæ partis cerebri. Et in Homine, propriè vocatur *Vim Cogitativa*, in brutis verò *Æstimatoria*.

Posterior cerebri ventriculus, est *Organon Memoriae*. Cujus officia sunt 1. imagines à Phantasiâ impressas recipere; 2. Easdemq; diutius retinere, quàm retinebat Phantasia; idq; 3. cum distinctione temporis præteriti. Sic Memo-

ria

ria est uti Liber apertus, in quém inspicit Phantasia, ac veluti legit receptas imagines. Sic *instinctus naturæ in brutis est loco inquisitionis*, per quem veniunt in formam sensilem; & è formâ sensili, & propriâ imaginatione in rem, à quâ est recepta in præterito.

Quibus ita prælibatis, liquidum est, quod Forma sensuum interiorum hos habeat gradus. Postquam 1. Sensus exteriores, externorum objectorum imagines per alterationem in medio factam, perceperunt; 2. Spiritus animales; qui in nervis, ad externa organa meant, & remeant; imagines illas induunt; & ad Cerebrum, tanquam ad fontem suum, deferunt, modo ferè non absimili, quàm quo sonus per totam pulsatam chordam, momentaneâ velut alteratione fertur atq; defertur. Quo peracto, 3. Cerebrum motu & specificâ virtute spiritus in ventriculis contentos ita disponit, ut ipsi quoq; easdem imagines induant, & imprimant cerebri massæ, non secus, ac sigillum ceræ imprimatur. 4. Imaginès ita receptæ & perceptæ, judicantur an convenient, vel non convenient Individuo? & 5. retinentur in Memoriam, quasi in penu & libro quodam, ut inde à Phantasiâ legi & depromi possint, cum est opus.

Nec verò sufficit novisse, quomodò *res ipsa PER SENSUS TAM EXTERIORES, QUAM INTERIORES, anima nostra jungantur*: Verùm unâ pulchrum est intellexisse, quod per *POTENTIALIAM MOTIVAM* animal ipsis rebus conjungatur.

Siquidem *Potentia motiva* est facultas animæ sentientis, quâ animal movetur, vel spiritu & pulsu internè, vel loco externè. Undè potentia animalis motiva, dividitur in vim Appetitivam & Locomotivam.

Ne verò in ambiguis hic quis hæreat; non dicemus jam de appetitu prout significat *propensionem*, quâ quid propendet, ad id consequendum, quod non habet. Ita enim omnium entium gradui convenit.

Non dicemus de *appetitu naturali*, qui est inclinatio quædam naturalis proximè essentiam rei, non modò animatæ,

sed

Thomas de
Aq.

Forma sensuum interiorum.

Transitio.
Arg. 11.

Rat. à Definitione.

Arg. 12. De bi appetitivâ. Prop. 1. quot modis dicatur. 1.

2.

sed & inanimatæ sequens; prout dicimus, quod lapidi insit appetitus cadendi deorsum: membris evacuatis, insit vis appetendi alimentum.

3. Nec dicemus de appetitu intellectuali; cum competat homini.

4. Sed dicemus de appetitu, quod sit facultas animæ sentientis motiva, quæ animal ad objectum, sibi à sensuum judicio monstratum, inclinatur; & ferrur, ad cupiendum & sibi applicandum, si sit conveniens; aut ad averſandum & fugiendum, si sit naturæ repugnans; idq; salutis causâ.

2. Quæ species.

Parit verò potentia appetitiva, *Cupiditatem & Affectum*: quæ causa est, quod dividatur in *Vim Concupiscibilem & Irascibilem*. Ut enim vis irascibilis dicatur, id sit imitatione quâdam Græcæ vocis *θυμὸς*.

Est (A) Cupiditas alimentaria; sc. Fames.

Cupiditas verò varia est, dum datur cupiditas Famis, Sitis; Somni & Vigiliæ.

Etenim oritur *Fames*, cum calidum & siccum vitale debilitatum est. Tùm enim membra sentiunt sui diminutionem. Ideòq; Venas capillares sugunt, quæ succum tertie concoctionis deferunt. Venulæ illæ sugunt & vellicant venam cavam in hepate: Hepar sugit, & vellicat venam portam: Vena porta, sugit Venas mesaraicas; quæ sugunt intestina ventriculo vicina: quæ vellicant ventriculum, cujus orificium tunc contrahitur, & corrugatur.

Sitis.

Oritur *Sitis* è suctione & arefactione: siquidem membra calore arefacta, appetunt humidum & frigidum; ideòq; sugunt venas, non absimili modo, quod dictum est de Fame: Unde fit, ut tandem orificium ventriculi arefactum, ex humiditatis defectu quandam molestiam percipiat.

Somnus.

Oritur appetitus *Somni*, cum (quo concoctio peragatur) calor maximè colligitur circa Ventriculum; facitq; ut vapores in cerebrum exhalent, & ibi sensuum meatus obstruant, ne spiritus animales in nervos dilabantur: quæ res facit, ut sistatur motus localis, & Cerebrum rigetur.

Vigilia.

Hinc *Vigilia naturalis* redit. Quando enim concoctio

jam

jam est peracta, calor à ventriculo ad membra remeat; unde sensus vigent, & Animal rursùm movere potest membra. Quæ causa est, quod, cum somnus humectet, Vigilia exsiccet.

Taceo, quod sit *cupiditas Venerea*; nec non quod sit *cupiditas excrementitia*, sc. excrementorum inutilium excernendorum; sudoris putâ, Urinæ, & consimilium.

Venus, &c.

Hic verò non ignoraverimus, quod *appetitus sensitivus* dupliciter exoritur; jam per contactum, quando organon immediatè ab objecto afficitur; ut cum Oculus s'aviter à luce gratisq; coloribus recreatur: Aures à sono grato moventur: Et oritur *voluptas sensitiva*, quando est objectum conveniens, & animal s'aviter afficiens. Contrà verò Dolor exoritur, cum objectum est disconveniens, & animal lædit.

Digressio.

Exoritur verò jam *appetitus sensitivus sine contractu*; quando ab objecto non organon sensitivum, sed animalis Cor afficitur; vocaturq; communiter *vis irascibilis*. Ut enim exoriantur *Affectus* in animali, facit sensuum cognitio, quæ percipit objectum individuo gratum, vel ingratum; in Homine verò accedit Recta Ratio, percipiens objecta Legi rectæ rationis convenientia, vel disconvenientia.

Est (B) Affectus, cujus Efficiens.

Adjuvant humores diversi, qui in diversis temperamentis diversos affectus cient; prout Cholericis, sunt proni ad iram; sangvinei, ad hilaritatem propendunt.

Adjuvans.
(a)

Sunt & *Humores* diversi, qui in diversis affectibus diversi moventur, prout in irâ, flava bilis: in tristitiâ & metu, atra bilis: in lætitiâ, sangvis; in odio verò, utraque bilis movetur.

(b) 1.

Sunt & *Spiritus*, qui in diversis temperamentis, similes effectus habent cum humoribus: & in diversis affectibus diversimodè afficiuntur: prout in mœstitiâ, spiritus incrassescunt, fiunt frigidi & obscuri: in lætitiâ, existunt puri & lucidi; in irâ, calidi; & sic consequenter.

(c) 2.

Adjuvant affectus vicinarum partium affectiones; Diaphragmatis putâ, Epatis, Splenis, & aliarum partium. Quæ causa est, quod in diversis affectibus, varia partium harum

(d)

E

Sym.

symptomata sæpè contingant, prout ex irâ nimia, non infrequenter jam phrenesis, jam ventris profluvium: è nimia bile, apoplexia, è nimia mœstitiâ, hypochondriaci dolores existere solent.

Organon.

Causa Affectuum Instrumentalis communiter dicitur, quod sit tota Cordis substantia, quæ suis villis contrahitur & dilatatur, non secus ac in pulsu, ipsius Cordis ventriculi dilatantur & contrahuntur. Taceo, quod Arteriae, Venæ & Nervi, sint affectuum instrumenta; ideòq; ipsi spiritus, ipseque sanguis unâ moveatur, & vehementior commotio, non modò Cerebrum, sed & Faciem ipsam afficiat.

Objectum.

Objectum Affectuum est bonum arduum appetendum, nec non malum arduum fugiendum: quod respectu causæ efficientis, est vel re verâ; vel opinione tale: Respectu objecti, congruit, aut non congruit Individuo: Respectu temporis, est præsens, quod ipso actu Cor afficit; vel est futurum, quod afficere potest: Respectu Locis, est præsens, vel absens.

Forma.

Forma agendi, gradus quinque communiter admittit, sic 1. objectum vel sensibus percipitur, vel cogitatur: 2. Ejusque imago intra cerebrum formatur. 3. Inde sequitur dijudicatio; an objectum sit individuo gratum, vel ingratum? Homo insuper, an Legi rectæ rationis, aut scriptæ conveniat, perpendit. 4. Hinc imago objecti grati inquirendi, per *συμπάθεια*; aut ingrati fugiendi, per *ἀντιπάθεια* communicatur Cordi; cujus tota substantia villis suis dilatatur, cum est amplectendum gratum: vel villis suis constringitur, cum est fugiendum ingratum. Hinc 5. Cor, sanguinem & spiritum effundit ad externa membra armanda; jam revocat, ut eadem destituat; quæ causa est, ut exoriantur, Lætitia, Pallor, Lachrymæ, Robur, cœsimilesque passiones, qualitatesque passibiles.

Species.

1.

Sunt verò Affectus varij. Quippe respectu causæ efficientis, Boni affectus ex objecto grato; Mali verò, ex objecto ingrato oriuntur: quorum illi, levi & amico Spirituum, Calorisque motu, Cor cient, naturamque animalis fovent &

confer-

conservant: Hi verò, motu ingrato Cor movent; sicque lædunt & destruunt naturam.

Ad causam Instrumentalem cum respicimus, sunt alij affectus calidi, ut in irâ, in lætitiâ: alij sunt frigidi, ut in tristitiâ, in metu, & ita consequenter.

Respectu objecti sunt affectus, qui versantur circa bonum præsens; ut est Allubescencia, Amor, Favor, Reverentia, Misericordia, Lætitia. Sunt affectus qui versantur circa bonum futurum, ut est cupiditas, *συμπάθεια*, Spes, & alij: Sunt qui versantur circa malum præsens, ut est offensio; cui cognata est Ira, Invidia, Indignatio, Contemptus, Zelotypia, Ultio, Crudelitas, *ἄνταρξεντία*: Est Odium, Mæror, Dolor. Sunt & affectus, qui versantur circa malum futurum, ut est Metus, Pudor, & consimiles.

Si ad Formam quis respexerit, dixerit (a) quod Affectus sint Subiti, vel Durabiles: 2. Quod sint Lænes, vel Vehementes. 3. Quod sint Simples, vel Mixti.

Tandem si quis ad Affectuum finem respexerit; cognoscet, quod alij affectus juvant naturam; ut Lætitia, Spes, Amor, Fiducia. Alij verò naturam destruunt, ut est Tristitia, Metus, & consimiles Affectus.

Hinc ex Affectu oritur Potentia Locomotiva, quæ fertur animal ad locum pro utilitate, commoditate, & necessitate suâ.

Forma Locomotiva, suos habet gradus. Quandoquidem data Objecta movent sensus; dum 1. percipiuntur à sensibus exterioribus; imagoque eorum formatur in sensibus interioribus; vel intus cogitando concipitur. Hinc 2. fit iudicium; An objectum sit conveniens, vel non conveniens individuo, aut speciei? 3. Imago objecti communicatur Cordi, per mirandam quandam *συμπάθεια* aut *ἀντιπάθεια* vasis mediantibus; indeque excitatur in corde Affectus, id est, appetitus vel fuga: 4. Cor effundit, vel revocat ad se, spiritus vitales; & Sanguis armat externa membra, quæ à

E 2

Ner

Arg. 13. d
Locomotiva

Forma.

Nervis motivis, qui inseruntur Musculis, cidentur; & vibrati à spiritibus, vibrant carnem musculorum partim dilatando, partim contrahendo. 6. Siquidem Musculorum caro dilatata fit brevior, & trahit Tendinem: contracta verò, & in se coeans, fit longior, & laxat Tendinem. 7. Tendines ita attracti, trahunt juncturam, laxati verò eandem remittunt: & ita externa membra, jam flectuntur, jam verò extenduntur. 8. Hac membrorum extensione, contractione & flexione, fit de loco in locum translatio.

Species.

Est verò *Locomotiva totalis*, rotius corporis, quàm movetur animal, jam progrediendo, jam volando, jam natando, jam reptando. Est & *Locomotiva partialis*, quæ respicit aliquam partem corporis: ut est Sessio, Cubatio, Extensio.

Arg. 14. de Virtute Animalis,

Non autem silentio involvemus, quod insimul detur *Virtus Solus, Motus spiritualis*, quæ & Virtus animalis dicitur. Et propriè sequitur vitæ principium, vitalemq; virtutem arguit. Sicq; pro necessitate animalis, à spiritu animali propriè, à Cupiditate verò & ab Affectu, non nisi impropiè excitatur; uti est *Motus Respirationis, & Micationis* sive *Pulsus*.

Ut est Respirationis,

Efficiens Respirationis, sive motus vocalis remota, est Anima; succedit facultas motrix & animalis: *Proxima causa*, est elevatio & subsidencia pinnarum Pulmonis. *Organon primarium*, est Pulmo; siquidem animalia pulmone carentia, non respirant: *Organa Secunda* sunt, Arteria Venosa, Aspera Arteria, Diaphragma, Cor, Os, & Nares. *Finis* est, quod detur Respiratio ad vocem formandam; ad odorem percipiendum: ut ventilaret & refrigeret cordis calorem. Quæ verò animalia pulmone carent, si branchias habeant, (ut *Pisces*;) aquâ acceptâ refrigerantur; *Insecta* verò & exangvia, cum exiguum calorem habeant, satis ab aëre ambiente refrigerantur. Quæ verò ex insectis vivaciora sunt, veluti Apes; iis sub septo transverso scissum quiddam est, ut per membranulam refrigerentur.

Est Micatio.

Micatio verò, sive *Pulsus*, est motus ille, quo Cor, Arteriz, & alia membra æquipollentia, sese dilatant & contrahunt.

hant. Et *motus Dilatationis*, dicitur *Diastole*; prout *motus contractionis*, vocatur *Systole*. Sic

Systole productam breviato, *Diastole* contrâ.

Nec verò solum vegetans, & sentiens; Verum etiam datur *Anima Rationalis*; quæ est *Entelechia corporis Physici organici humani*, quâ homo vivit, sentit, & intelligit primum, agitq; liberè & cum electione.

Sic enim agit *Physicus de Animâ vegetante*, prout Plantis, Homini & Bestiis convenit. Agit de *Animâ sentiente*, prout in Homine & Brutis habetur. Nec non agit de *Animâ Rationali*, quæ solius hominis est propria; cujusq; duæ sunt Facultates, Intellectus scilicet & Voluntas. Et Intellectus subdividitur, in *Intellectum cognoscentem*, ut & *conservantem*.

Est *Intellectus Animæ Rationalis* potentia, quâ Homo intelligibilia percipit, cognoscit, & dijudicat.

Cujus efficientem causam universalem *DEUM* ter Opt. Max. deveneramur, qui facultatem hanc in primâ creatione indidit homini; & in Hominum propagatione sæpius excitat ingenia singularia, atq; Heroica.

Ingeniosissimi sunt Mathematici, nec non Physici, qui docent, quod, Deo annuente, *causa communis*, ut est positus ille Corporum Cœlestium, non minimum quoq; rerum momentum hic obtineat.

Causa particularis, est Natura Parentum; quando *Fortes* creantur fortibus & bonis; & quando *Generosa* arboris, *generosi* sunt fructus.

Taceo, quod Lumen illud internum, in mente hominis existens, *Doctrinâ* & *Rectâ Institutione* illustrius promoveatur.

Efficiens Instrumentalis, jam est eadem, quæ erat in sensibus interioribus excitandis; quoties nimirum *actiones mentis*, sunt *organicae*: cum verò illæ sunt *inorganicae*; Intellectus intra se est occupatus, & maximè viget sensibus cessantibus.

Quod ut rectius intelligamus; Veneranda Patrum antiquitas nos docet; quod *Animæ rationalis, operationes vegetativas & sensitives* efficiat per organa corporis. Quod verò ad operationes

Arg. 15. De Animâ Rationali.

Exposit. in genere.

In Specie (A) De Intellectu cognoscentem. Exposit. & Ratio. ab Efficiente

(a)
(b)

(c)

(d)

(e)

Digressio. ReB. D. Meisnerus i. p. Sob. Ph. f. 1. q. 2.

rationes rationales attinet; Anima Rationalis potentias suas omni corporis parti communicavit: ipsæ verò operationes sunt distingvendæ. Cùm enim Anima Rationalis in corpore humano, purus & simplex non sit actus; sed partim se ipso, partim adminiculo alterius Intelligat & Velit; Proinde quatenus totus Intelligendi & Volendi intelligitur actus; qui etiam prævias dispositiones includit; est *in organica*. Quatenus verò præcipue intelligitur, & seipso contentus & secretus est Intellectus & Voluntas, est *in inorganica*.

De *subjecto* si quæras? Rev. D. Theologi *Cor* nominant.

Siquidem *Cor*, fons est spirituum, quibus velut organis hæc potentia utitur: & Sacra est Scriptura, quæ cogitationes hominis Cordi attribuit.

Si verò Dn. Philosophos consulueris; Cùm nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu; ad Cerebrum orationem suam convertent; Siquidem Sensus Interiores, & maxime Phantasia atq; Cogitativa, sunt proximum Rationis Organon; eiq; sunt Sensus hi copulati, quatenus intellectus est vis organica; Prout illud & indeliquet; quod Ratione humanâ laborante, cura ad cerebrum à Medicis dirigitur.

Ne relinquatur dubium, Logici nos docent, quod *Causæ essentialiter sociatæ, in toto concursu stent pro una*.

Objectum est Ens, quod modò absolute, ut est simplex, vel compositum; modò relate consideratur, quatenus est Verum, vel Falsum: Bonum, vel Malum.

Forma seu *modus agendi*, quo intellectus actiones suas perficit, est mirabilis. Est enim partim motus, quatenus adminiculo sensuum utitur, quorum actiones per alterationem fiunt; partim verò est actus; quia celeritas omnem successivæ alterationis sensum excedit. Partim verò est actus tantum, quia Actiones organicae, licet in Sensu sint successivæ; in Intellectu tamen sunt celerissimæ; prout celeritatem illam aliquo modo adumbrat Visio. Actiones autem inorganicae, proportionem cum Sensibus nullam habent, cùm propter celeritatem, cùm propter Objecti præstantiam.

Finis

Finis & officia Intellectus sunt; quod sit simplex, simpliciter tantum & sine collatione apprehendens ea, quæ offeruntur; nec non quod sit compositus, conjuncta intelligens: quod sit Noëticè καὶ σύνθετον καὶ διαίρετον, secundum affirmationem & negationem: Fit *Dianoëticè* ab uno ad aliud jam ratiocinando in Agumentando; jam ordinando, in Methodo.

Nec verò solum est Intellectus cognoscens, sed & Conservans, quæ ἀνάμνησις, Recordatio, Memoria intellectiva, dicitur.

Et quidem prout intellectio, res percepit; ita ἀνάμνησις intellecta conservat.

Cujus efficiens principalis, est Crasis cerebri, quam adjuvant *Attentio*, *Affectus*, & *Amor*; nec non *Versus*, quia citius hærent. Forma habet tres gradus, ut est 1. *Recordatio*, homini communis cum brutis, Est 2. *Reminiscencia*, Hominis propria, & cum Discursu conjuncta: nec non 3. est *consideratio*, sive scrutatio eorum, quæ in Memoriam sunt abscondita.

Officia sunt, citò arripere, fideliter retinere, & cùm opus est, feliciter depromere.

Hic etiam in considerationem venit *Sermo*; non quatenus est sonus; sed quatenus Minister est Rationis. Et Deus est, qui principaliter dat Homini Sermonem: Minus principaliter, Mathematici enumerant *Astra*, & maxime *Mercurium*: Propinquè verò Mentem hominis reponunt. Adjuvant *Exercitatio*, *Memoria*, *Fortitudo Animi*.

Forma, præter efformationem sermonis in ore, & quatenus Sermo minister est Rationis; jam, *Vox Viva*; jam vox Scripta habetur. Insuper, complectitur varios modos loquendi, ut est *Eloquentia*; est *Verbositas*, jam vitium, jam naturæ beneficium: Est *Infantia*, est *Pauciloquentia*; est *Tardiloquentia*.

Et in eum Finem datus est Homini Sermo, ut sit character animi; ut sit minister rationis; utq; DEO & Proximo nostro inserviat.

Pulcrum esset Adjuncta intellectus propria omnia & singula.

5. à Fine.

Transitio.

(B) De Intellectu conservante.

(C)

Minister est Sermo.

(D)

Notitia.

singula jam enarrare: sed ne in immensum excrescat Oratio, suffecerit, *De Notitiis*, sive de Habitibus intellectus, quædam breviter enarrasse.

Ratio.

Sic notum est omnibus & singulis, quod Rev. Dn. Theologi numerent *Habitus Concreatos*; item *Congenitos*, sive *Connaturales*; nec non *infusum* vel *Ordinariè*, ut in Studio SS. Theologiæ; vel *extraordinariè*, ut in Prophetis & Apostolis.

Ingeniosissimi sunt Philosophi, qui enumerant *Habitus*, sive *Notitias acquisitas*; quarum addiscendi modus ferè est ejusmodi. Objectum 1. à Sensibus Exterioribus; ut & inde à Sensibus Interioribus; nec non per hos, ab Intellectu percipitur. Sequuntur 2. *actiones intellectus* sc. *Imaginatio*, *Judicium*, & *Discursus*: 3. *Imprimuntur imagines Memoria*; quarum cum datur crebra repetitio, *species de spiritu in spiritum propagantur*, non secus ac chorda pulsa, sonum secundum suam longitudinem deducit; & fit habitus intellectus. Et 4. si fiat, ut spiritus illi animales paulatim in membris externis easdè imagines assumant, existunt *habitus externi corporis*, ut est, *Musica instrumentalis*: *Scriptura*; *Saltatio*, & consimiles.

Species.

Ratio 1.

Species Notitiarum variè enumerantur.

Etenim respectu *causæ efficientis*; sunt *habitus*, qui nobiscum nascuntur, ut principia theoretica & practica: & sunt *habitus*, qui discendo acquiruntur.

2.

Respectu *objecti*; est *Notitia incomplexorum*, nec non *complexorum*; scilicet Propositionum, ut & Argumentorum.

3.

Respectu *causæ Instrumentalis*; est *Notitia intuitiva*, quæ utitur beneficio sensuum; nec non est *Notitia abstractiva*, cum intellectus intra sese speculando occupatur.

4.

Respectu *Formæ*; est *Notitia actualis*, cum actu in præsentis intelligimus & cogitamus; est & *Habituali*, cum Notitia quidem est in intellectu, sed non est in actu præsentis.

5.

Respectu *Fidis*; est *Notitia certa*, cui firmiter assentimur, ut est, *Scientia*, *Sapientia*, *Ars* & *Prudentia*; Nec non est *Notitia incerta*, uti est in bonis, *Opinio*; in malis, *Suspicio*; in theoreticis, *Dubitatio*.

40.

Intellectus verò unus & idem est: fit tamen, alio atq; alio habitu respectu, ut dividatur. *Divisio.*

Ratio.

Etenim respectu *causæ efficientis*; est Intellectus jam *excellens*, jam *minus excellens*. Respectu *causæ Instrumentalis*; est *intellectus organicus*, qui utitur organis, id est, sensibus; quibus deficientibus intellectus deficit; e. g. Deficiente visu, Opticam quis non addiscet. Est & *intellectus inorganicus*, qui actiones suas intus contemplando perficit, sine organorum externorum adminiculo. Hinc respectu *Objecti*, est *Intellectus Theoreticus*, ut & *Practicus*. Respectu *officiorum*, est *intellectus agens*, qui non tantum percipit; sed beneficio criticiorum componit, dividit, judicat, & ratiocinando aliud ex alio deducit. Est *Intellectus Patiens*, qui ab aliis inventa colligit, agnoscit, & tanquam dictata accipit. Respectu *causæ Finalis*; est *Intellectus contemplativus*, in rerum cognitione; & *Practicus* in rerum electione. Est & à *sine* illa divisio, quod *intellectus sit sanus*, qui non errat in contemplando, & agendo; vel sit *minus sanus*, à vero, ut & bono, aberrans.

Rev. Dn. Theologi superaddunt, quod respectu *Imaginis Divinæ*, intellectus fuerit *integer ante lapsum*; sit *depravatus*, post lapsum: Sit verò hinc *instauratus*, in genere quoad totum genus humanum; in *specie* verò, quoad viventes in Christi Ecclesiâ.

Et quidem, quemadmodum *Intellectus* est inclinatio ad apprehendendum & intelligendum; ita *Voluntas* est inclinatio, sive *Animæ Rationalis potentia motiva*, quæ homo intellecta aut eligit aut averfatur. Sic, ut ita loqui liceat, quoad *Intellectum*, Res se refert ad Hominem; sed quoad *Voluntatis* considerationem, Homo se refert ad Rem. Et vocatur *Appetitus Intellectivus*, *Appetitus Rationalis*.

Transitio.
(E) Voluntas.

Estq; *Voluntas* suprema potentia appetens, & liberè agens, objecto ab intellectu monstrato.

Expositio & ratio 1. à Causa Principali.

Cujus *causæ Principalis*, est DEUS per Opt. Max. qui Voluntatem primum liberam condidit; & adhuc Hominem conservat.

F

Spiri-

2. ad Adj. vante, 1.
2.

Digressio.

Ratio.

3. A causa instrumentali.

4. A Subjeto.

5. Ab Objeto.

Exposit. 1.
quoad Bonum.
(a)

(b)

Spiritus Sanctus adjuvat Voluntatem; atq; bonum promovet, malumq; impedit.

Angeli Boni jam se insinuant in animum hominis; jam foris monstrant occasiones ad bonum. Contrà facit *Diabolus*, qui impedit bonum, & promovet malum.

Sunt verò tria, quæ diverso habitu respectu, jam in bonum, jam in malum adjuvant.

Sic est 1. *Judicium*, quod si non erret, trahit Voluntatem factâ forti impressione boni: Si verò erret; & ipsa Voluntas obtemperans oberraverit. Est 2. *Temperamentum*, quod si bonum, & fiat fortis impressio; inclinando trahit Voluntatem; Si verò sit impressio minus fortis, potest Voluntas contrarium eligere: Si verò *Temperamentum* est malum, Voluntatem malè affecerit. Est & 3. *Disciplina*, quæ plurimum potest in utramque partem.

Causas Instrumentales si novisse concupiveris? Sunt qui numerant reliquas potentias inferiores. Interim tamen non negant, quod, quemadmodum ipsius Intellectus; ita etiam ipsius Voluntatis, multæ actiones sint inorganicæ.

Sic *Subjectum* Voluntatis, quatenus est *facultas organica*; sunt qui dicunt, quod sit *Cerebrum*. Quia Voluntas copulata est iudicio. Sunt qui dicunt, quod unâ sit *Cor*; siquidem copulata est Voluntas Affectibus & Spiritibus; quibus, cœu Ministris, utitur. Et *Cor*, principalior sedes est Affectuum.

Objectum Voluntatis, est *Bonum*, quod eligit: vel est *Malum per se*, quod averfatur: vel *Malum opinione bonum*, quod Voluntas amplectitur, non ut malum, sed ut bonum.

Philosophi, in hac jam nostrâ imbecillitate cùm Bonum considerant, faciunt *Bonum Honestum*, sive *Morale*, Virtutem putâ, quæ congruit cum Lege Naturæ; faciunt *bonum Naturale*, scilicet Bonum utile ac suave, quod servit conservationi Naturæ, ut est Sanitas, sunt Divitiæ omnis generis.

Rev. Dn. Theologi dicunt, quod sit *Bonum infinitum*, ut Deus ter Opt. Max. Et Dominus noster *JESUS CHRISTUS* est, qui nobis Viam Vitæ aperit, quiq; in Paradisum

nos

nos facit reduces. Est & *Bonum finicum* duplex, scilicet *Honestum*, cum Lege Dei congruens; & utile, quod conservatio- ni Naturæ inservit.

Hinc *Malum per se* est, quod Voluntas averfatur, & fugit ut *Malum*: prout est *Malum culpæ*, quod pugnat vel cum Lege Dei, ut peccatum; vel pugnat cum Lege Naturæ, ut est vitium: Item, est *Malum pœnæ*, quod naturam destruit, ut est calamitas, varij morbi, mors; & quis omnia mala enarraverit?

Malum quod opinione bonum esse apparet; est 1. *malum prohibitum*, quod vel è suspicione pro expetibili reputamus: vel è curiositate, explorare cupimus. Est 2. *Malum*, quod errore iudicij pro bono æstimamus; prout infans cultrum sibi dari optat. Est 3. *malum*, quod appetimus contra iudicium, ut est Helluatio. Est 4. *malum in collatione*: Siquidem Minus malum, in relatione ad majus malum, pro Bono acceptatur.

Jam si ad *Voluntatis officia* respexerimus; Aliter dicere non possumus, quàm quod sit Voluntas admiranda.

Etenim, quatenus Voluntas per se consideratur, habet in se multa peculiararia, quæ inter sese perficit: prout est *assensio*, sive *approbatio*; cujus *subjectum*, partim est *intellectus*, respectu Noticiarum; partim verò est *Voluntas* approbans ab Intellectu monstrata. Ubi tamen non ignoraverimus, quod Notitia mentis, sæpè sit sine approbatione Voluntatis; prout *Medæa* inquit: *Video meliora proboq; Deteriora sequor*. *Objectum* verò *Voluntatis*, jam est *Humanum*; ut cùm Voluntas assentitur puris naturæ viribus: jam est *Divinum*, quod si sit *Legis*; aliquandò homo naturaliter assentitur: Si verò sit *Evangelij*; credimus, quod propriis naturæ viribus *JESU CHRISTO* credere, aut ad eum accedere nullo modo possumus; sed *Spiritus Sanctus* per Evangelium nos vocavit, & suis donis nos illuminavit. Hinc 2. est *βελησις*, id est, Voluntas simplex, quandò Voluntas sine collatione Bonum simpliciter appetit; Virtutem puta, Sanitatem, & id genus

F 2

alia

2. Quoad Malum.

3. Quoad Bonum apparens.

6. A Formâ in officiis.

Ratio 1.

alia. Est 3. *μεγαλουργία*, Voluntas mixta, quando collatio accedit: ubi sæpius fit, ut Mens, sive Ratio superior, Bonum honestum: Appetitus verò sive Ratio inferior, utile aut sive concupiscat.

2. Sunt & Voluntas officia admiranda, quatenus consideratur Voluntas respectu reliquarum potentiarum.

Ratio 1.

Etenim est *suprema potentia intelligens*, *ὑπερνοῦν*, cui jam obtemperat, si facta sit firma impressio de faciendis, vel omit- tendis: jam verò non obtemperat; ut quando affectuum, alia- rumq; appetitionum impetu in diversum rapitur Voluntas.

2.

Nec verò solum est Potentia superior: Verum etiam sunt potentia inferiores: prout est Locomotiva; quæ ad Volun- tatis imperium regit externa membra. Est appetitus natura- lis, utputà Ventrículi, Epatis, & consimilium partium cor- poris; quem Voluntas mediata per Locomotivam regit. Est Appetitus Sensitivus, qui si fiat per contactum, regitur per Lo- comotivam: si verò sine contactu oritur: appetitus Affectuum in suadendo, regitur imperio politico; in dissuadendo verò regitur Despotico & Herili imperio.

7. A Fine, qui similiter in officiis.

Rat. prioris membri.

Finem Voluntas, si tandem scire expetimus; An non est Electio & Actio?

Siquidem est Electio, quæ Voluntas bonum vel reipsa, vel opinione tale, approbat & sequitur: vel est malum re ipsa; vel est malum opinione, quod Voluntas improbat. Siquidem licet Voluntas liberè velit; tamen non vult malum, ut malum; sed ut Bonum.

Rat. poste- rioris mem- bri.

Nec verò solum eligimus, quod maximè ad finem con- ducit: Verum etiam est Actio Voluntas, ipsa scilicet Electio- rum executio; quando in id tendimus, ut electorum posses- sionem habeamus.

Ab Efficien- te interna.

(a)

Reverendis Dn. Theologis enarrandum hinc relinquo, quod Voluntas causa efficiens interna in Homine renato sit interior obedientia Legi Dei conformis, quam Novam obedientiam dicimus: nec non quod adjuvans causa sit Spiritus Sanctus.

(b)

Philosophi numerant inclinationes naturales, sive princi-

pia

pia connata, ut causas efficientes internas: Sunt qui annu- merant Temperamentum hominis. Est quando Voluntas per se so- la quid eligit & exequitur; prout sæpius sunt, qui eligunt ge- nus vitæ, ad quod tamen ratione temperamenti minus sunt idonei.

Hinc multum potest Educatio Naturalis; ut & educatio Mo- ralis, quæ jam amica, in dandis præceptis & legibus salutari- bus, proponendisq; præmiis: jam verò est asperior, in Disci- plinâ & pœnis: Exercitatio verò tantum potest, ut Consue- tudo altera habeatur natura.

Executio electionis; respectu adjuvantis causæ; erit fortis & seria, si firma erit impressio Notitiæ in intellectu; & cum accedunt serij cordis impetus: secus si fiat, erit actio lan- gvidior.

Objectum Voluntas, jam est Poeticum; scilicet Artium Me- chanicarum opera, quæ Voluntas arbitrio reguntur: jam est Practicum, prout sunt in Bonis, actiones virtutis; in malis verò, sunt actiones Vitiarum.

Actionis Forma, cum datur Harmonia omnium Potentia- rum, dicitur *κατόρθωσις*; Estq; velut idea Virtutis. Dicitur verò *καθήκον μέσον*, quando lucta Voluntas, & appe- tituum, apparet. Item, à Formâ, jam dicitur Actio Elicita, cum scilicet suadendo, Voluntas flectit appetitum: jam verò vocatur Actio Imperata, quando Voluntas, contra appetitio- nis impetum, reprimat Locomotivam.

Actio respectu Finis, respicit jam ad ipsum esse; ut Indivi- duum sit saluum: jam respicit ad Bene esse, videlicet ad vitam beatam; Et, Deo dante, hinc sequimur Temporalem Beatitu- dinem, in Virtutum exercitio. Deveniamus in Ecclesiâ Bea- titudinem Spiritualem, quæ est Renatorum, in gratuitâ remissi- one peccatorum, nec non est in gratiosâ *καταλήξις* Spiritus Sancti, & quæ inde oritur, Conscientiæ Lætitia. Tandem erit Cælestis Beatitudo, omnibus numeris absoluta. Siquidem erimus Cives sanctæ illius Civitatis, cujus Angeli sunt Cives.

F 3.

Pos.

Ab Externâ

Ab adju- vant.

Ab Objecto.

A formâ.

A fine.

Arg. 16.
Occupatio.

Ratio.

Solutio 1.

2.

Peroratio;
ejusq. 1. Re-
petitio.

2. Amplifi-
catio.

Posset hic non incommode oratio institui de *Facultatibus*
ex Intellectu & Voluntate *ortu*.

Etenim solertissimi sunt Physici, qui Intellectum & Vo-
luntatem, vocant Animæ Rationalis *Facultates primas*: Lo-
quelam verò, *Communicabilitatem*, *Imitabilitatem*, *Risum*, ut &
Fletum, vocant *Facultates* è primis *ortas*.

Sed ne in immensum crescat Oratio; sufficiat dixisse,
quod de Loquelâ, sive de *Sermone*, jam dicere anteverti. Sufficiat
in genere jam superaddidisse, quod *Sermo*, sive *Loquela*, in
Homine dupliciter consideretur; non modò *ratione motus*
membrorum; sic enim pertinet ad Facultatem Locomotivam;
& ita Psittacus suum *χαιres* recitat: sed & consideratur ra-
tione Interpretationis, quatenus *Loquela* Minister est Intelle-
ctus & Voluntatis, & ad Animam Rationalem pertinet.

De *Communicabilitate*, quâ Homo sua cupit cum Homi-
ne communicare; De *Imitabilitate*, quâ Homo Hominem
imitari concupiscit; Quemadmodum & de *Risu*, nec non
de *Fletu*, idem esto judicium.

Sic, A. I. Animæ cognitio ponderis est non exigui!
Intelleximus, quod verè dixit Philosophus, quando di-
xit; quod Potentiæ Animæ principales sunt, Vegetativa,
Sensitiva, Intellectiva, & Motiva secundum locum; quæ ita
se habent adinvicem, ut Vegetativa possit esse sine Sensitivâ,
prout patet in Plantis, & non è converso: Item, Sensitiva
possit esse sine Motivâ secundum locum, prout patet in qui-
busdam animalibus Conchylibus, & non è converso: Item,
tâm Sensitiva, quàm Motiva secundum locum, possint esse
sine Intellectivâ, prout patet in animalibus Brutis, & non
è converso.

Sic DOMINUS DEUS Artifex & Creator noster, non
modò Vitam & Sensum, sed & Rationem nobis dedit Ho-
minibus; ut luculentissimè addisceremus, nos ab eo creatos
esse, qui ipse est Vita; &, dicente Lactantio, ipse est Sensus,
ac Ratio. DOMINUS DEUS noster ex omnibus Anima-
libus solum Hominem fecit Cœlestem; Cetera universa,
Terre-

Terrena. Solum Hominem ad Cœli conremplationem
erexit, bipedemq; constituit, eum in finem, ut ea spectaret,
undè originem traxit. Bruta ad Terram respiciunt, & toto
corpore in Terram projecta, ventri pabuloq; serviunt: Ve-
rumenimverò, solius Hominis recta est Ratio, & Status sub-
limis; ut originem Creatoremq; suum testetur.

Sic in laudem suam nos elegit DOMINUS DEUS
Noster! Magnus DOMINUS & laudabilis nimis; &
magnitudinis ejus non est finis. Generatio, & Generatio
laudabit opera DOMINI; & potentiam DOMINI pro-
nunciabit. Laudationem DOMINI loquetur os nostrum.

Benedicat omnis Caro Nomini Sancto DOMINI in
seculum, & in seculum seculi.

D I X I.

Doctissimo & Humanissimo Dn. Peroranti.

THOMAS CÜHNIIUS:

Per Anag.

AH! CUM HIS NOTUS.

Pleridès Noxæ, Christo Duce & Auspice, Musæ:
His, AH! Cum Musis tu benè Notus eris.

In felix auspiciū app.

LAURENTIUS LUDENIUS, Ph. & J. N. D.

Prof. Ord.

Sic, quæ causa Animas per rosum provebat ævum,
Et teneat vitam quæ rata causa datam;

THOMAS, Delicium Musæ, pia fama Lycæi,

In scripto hoc sensu candidiore doces.

Cum lapsa intereunt jam corpora, sola superstes

Nostra Anima in sedes evolat æthereas.

Perge, velut perge: pulchrâ statione locabis

Famam, Animamq; tuam. Rurè beatus eris.

Honoris ergo hæc apposuit

M. JOHANNES ERICI STREGENSIS,

Mathem. Super. & Phys. Prof. P. Facultat.

Philosoph. p. o. DECANUS.

3.
Affectuum
Motio.

Κ Ἄλκιμα ἃ ἦα σαφῶς ΜυλήσιΘ εἶπεν Ἀπόλλων·
τὴν ψυχὴν μέγας δ' δεσμοῖς πρὸς σῶμα κρατιστα,
Φαρτὰ νοῦσα πάη, θνηταῖς ἀληθόσιν εἴκη,
Ἡνίκα δ' ἂν λύσιν βροτέω μετὰ σῶμα μαρνανθῆν
δικίστην εὐρηται ἐς αἶθερα πᾶσι φορεῖται,
Αἰὲν ἀγῆραΘ ἔσσι, μὲν δ' εἰς πύμπαν ἀπειρής.
ΠρωτόθενΘ γὰρ τὸ τοῦ Θεοῦ διέταξε πένθοια.

Ταῦτα λόγῳ περικόμψω ἐρεῖς, Μάσῃσιν ἔρασε
Κάλλιμε ὦ Θ Ω Μ Ἀ, πυκινῶς ἐνὶ οἷς περιβάσσειν
εἰς ἀκρον σοφίης, ἥδ' ἄφθιτον ἔνομα οἴσσειν,
Ἑυχαρὶς εἴτα τοῖς τελέθειν, ἥδ' ἱψιμέδονι
Ἑυχομαι ἐκ καρδίας, Θεὸς Ευρυμέδων τελέσαιθ.

Εὐμχρέως συγχαίρεθ

M. JOHANNES GEZELIUS, Gr. & Orient. Ling
P. P. nec non Proto-Synedry in Livonia Assessor.

Ipsa Animas animat Divina Potentia nostras;
Atq; animant Animæ Corpora nostra datæ.
Hinc redit in terram cum Corpus, nostra superstes
Altum Anima in Cælum sorte beante redit.
Felix, qui curas Animæ, qui corporis una
Commoda procuras! sic animosus eris.

Hæc paucula in felix omen adjecit

JOHANN. CONRAD Schneider/
Noralingensis, SS. Theol. Stud.

THOMAS CÜHNIIUS LIVO-RIGENSIS.

Per Anagr. h. in e.

CUJUS OMEN HIS VOLITANS ERIGIS?

O Prime Pieridum Frater, perspicite Sodalis,
Vincula qui firmâ junximus usque fide:
Dic mihi, CUJUS erit nunc OMEN nomen amatum,
Quod VOLITANS animi HIS ERIGIS ac Animæ?
Fortè per hanc Animam: Patriæq; cacumen honoris
Erectam censes? Sic bene cedat opus!

Et Affinitatis ratione, & honoris symbolo posuit

MARTINUS RÖSELERUS, LL. Stud.